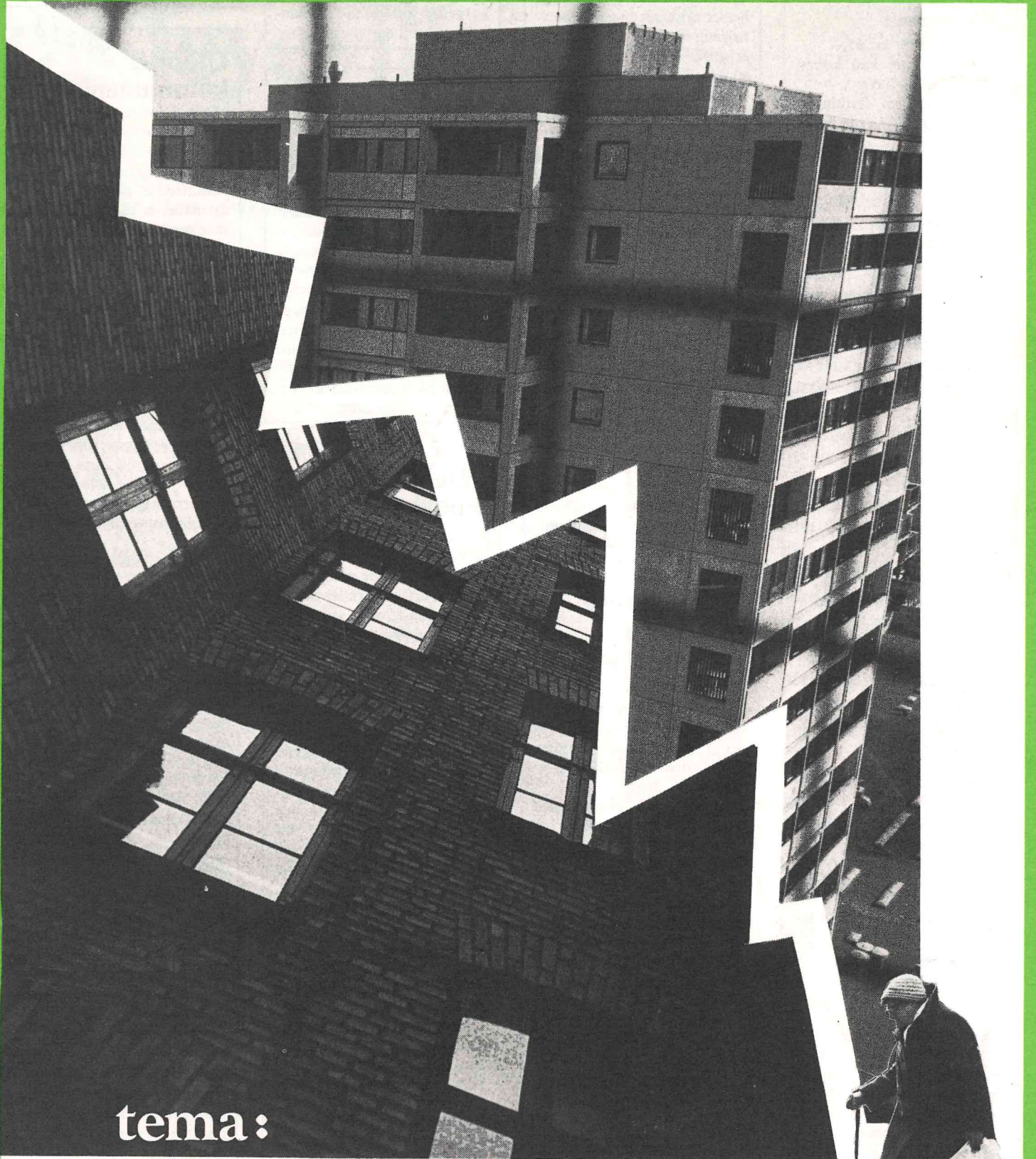

NOAH 75--76

JULI - AUGUST 1981

KR. 15,-

tema:

kommuneplanlægning

Udgiver:

NOAH,
Rådhusstræde 13, 1.
1466 København K.
Tlf. 01-15 60 52
Giro 5 56 00 39
Åbningstid:
Hverdag 10-16

Abonnement:

NOAH 71-78, kr. 65,-
Ældre numre kan købes
sålænge oplag haves.
Meddelelser om flytninger
og reklamationer vedr. levering
rettes til postvæsenet.

Sats:

Fællestrykkeriet,
Tornelundsvej 36
Aversi, 4690 Haslev
Tlf. 03-64 22 24

Tryk:

Eks-Skolens Trykkeri ApS
Nørrebrogade 5C
2200 København N.

Redaktion:

Merete Dalby.
Winnie Kristensen,
Jes F. Nielsen,
Margot M. Nielsen,
Søren B. Nielsen,
Torben K. Nielsen,
Peter Nissen, Peter Rank,
Henning Schroll,
Midtsiderne + div.fotos:
Jesper Hyllemose.

Indhold:

Temaartikel	
- planlægning og levestandard s 3
Pensionister	
-for'en jer s 5
De rekreative områder i Kbh's kommune s 7
Kommuneplanloven	.. s 10
Hvor demokratisk er kommuneplan- lægningen s 11
»Den hvide landsby	... s 14
Fotocollage s 16
Utopi og kommuneplan s 18
Planlægningens myter s 20
Reklame og kommunalpolitik s 23
Anmeldelser s 25
Kommentar s 26
Symptombehandling af forurenede søer s 26
Dagbog over Energi- lejren 1980 s 28
Noah - miljø-lejr 1981 s 29
Miljøvenligere teknologi s 30

SIDE 5

Pensionister for'en jer!

Københavns kommune har ført en hård saneringspolitik på Nørrebro. Mange hele karrierer er blevet revet ned, og i stedet har de almennyttige boligforeninger eller private byggherrer rejst nyt byggeri. Selvfølgelig har der i dette ligget et ønske om at højne boligstandarderne, men et lige så stort incitament for kommunens politik synes at have været ønsket om at udskifte en del af den økonomisk belastende befolkning - bl.a. pensionister - der altid har til huse i de ældste og dårligste boliger, med nye bedre skatteydere.

Et specielt problem for pensionisterne på Nørrebro har været de dårlige muligheder for genhusning i kvarteret. Der er ikke i nybyggeriet lavet ordentlige boliger for ældre - og da slet ikke til en pris, de kan betale.

NOAH-bladet har snakket med Else, Peter, Carl og Aksel fra Nørrebro pensionistgruppe, om hvordan de har oplevet problemerne, og hvad de har gjort for at løse dem.

SIDE 7

De rekreative områder i Københavns kommune

For at forstå problemerne omkring de rekreative områder i København, opridses den historiske udvikling og situationen i dag:

Dernæst ses problemerne udfra børns synsvinkel, for derigennem at anskueliggøre forholdet mellem kommunens planlægning og den manglende indflydelse på egne levevilkår for f.eks. denne befolkningsgruppe. Til sidst angives nogle løsningsforslag for bl.a. denne gruppe, men forslag der samtidig er gældende for store dele af befolkningen i København og andre steder i landet og for planlægningen af de rekreative områder og fritiden generelt.

SIDE 10

Kommune- planloven

Hvad var intentionerne bag kommuneplanloven og hvordan blev loven? Er der overensstemmelse mellem lovens formålsbestemmelse og den faktiske udførelse? Har borgerne indflydelse i planlægningen?

SIDE 11

Hvor demokratisk er kommune- planlægningen?

Kommuneplanerne er underlagt en række sektorplaner, så som varmeplaner, sygehusplaner m.v. Sektorplanerne lægger rammerne for bystrukturen. Borgerne har ingen indflydelse på sektorplanerne. Man må derfor stille spørgsmålstegn ved, hvor demokratisk kommuneplanlægningen egentlig er.

SIDE 14

»Den hvide landsby«

»Titlen kan give associationer til begreber som »det hvide snit« eller »hvide pletter« på et landkort - områder der er blevet glemt, eller som man helst ikke vil huske. Forestillingen udspilles i 1992. Vi finder os på en nyoprettet psykiatrisk afdeling et sted i Danmark. Afdelingen er blevet oprettet som et led i decentraliseringstankerne som de kom til udtryk i region- og kommuneplanlægningens glade dage. På den psykiatriske afdeling er der anbragt 4 patienter fra den samme lille by. De 4 havde taget amternes og kommunernes opfordring til »at få en finger med i spillet« omkring regionplanlægningen alvorligt. De troede på medindflydelsen på den offentlige planlægning.

Men udviklingen gik ikke den vej, patienterne havde forventet. Politikerne sagde, at den heller ikke gik den vej de havde ventet. Embedsmændene fralagde sig også ansvaret. Hvorfor gik udviklingen så den vej, den gik? Hvem snød hvem?

Var det alligevel politikerne? Eller blev politikerne snydt af embedsmændene og teknokraterne? Eller blev de

to grupper snydt af industri-
en? Eller var det hele bare pr.
automatik snyd - udviklingen
der gik »sine egne« veje?»

NOAH-bladet har snakket med medlemmer af teatergruppen Møllen i Haderslev om deres teaterstykke »Den hvide landsby« og om planlægning generelt.

Utopi & SIDE 18 kommuneplan

»De nye kvarterer er begyndt at dominere bybilledet i Gladsaxe. Omstillingen går langsomt, men siden man i 1981 besluttede at planlægge på en ny måde, er ca. 1/3 af Gladsaxe omdannet til de såkaldte »lokalområder«. Man har fra starten været enige om ikke at tvinge nogen til at forlade de gamle boligformer, men efterhånden, som de nye er begyndt at fungere, har flere og flere fået lyst til at prøve noget nyt. Parcelhuskvartererne ændrer langsomt karakter. Skel og hegn forsvinder efterhånden, som parceller lægges sammen og nye huse bygges. Overalt i disse kvarterer er mennesker igang med at ændre boligformerne og omgivelserne«

(fra Gladsaxe - år 2000)

SIDE 20

Planlægningens myter

Når man til daglig taler om myter, tænker man f.eks. på myter om en mand. Tag Einstein. Der er ikke mange, der ikke har fået proppet hovedet med, hvor genial han var. Selvom der er meget få, der egentlig ved, hvad det var han lavede. Jo, han sagde, alt er relativt. Om han vitterlig sagde det eller ej, ved jeg ikke. Men der er unægtelig et stykke vej fra denne letkøbte flokskel til hans relativitetsteorier! Kort sagt: myterne om Einstein har totalt fordrejet og forvansket personen, hans karriere og hans arbejde. Men myterne er mere end nogle pudsige og latterlige eventyr. Der findes faktisk myter overalt, hvor vi kommunikerer. I medierne, i vores tale, i vores påklædning osv. Også i planlægningen findes der myter. I artiklen redegøres for myterne og deres betydning indenfor planlægningen. Men inden det defineres begrebet myter.

Kommuneplanlægning og levevilkår

»Det påhviler kommunalbestyrelserne gennem planlægning efter bestemmelserne i denne lov og inden for rammerne af lands- og regionplanlægningen at bidrage til en udvikling i kommunen, der er gunstig for befolkningens trivsel«.

Lov om kommuneplanlægning, 26. juni 1975, § 1.

»Når der planlægges, opererer man med et menneskesyn, hvor mennesket er en 30-50 årig mandlig bilist. Det er ham, man planlægger for«.

Kaj Lemberg, Generalplanchef, sagt i en radioudsendelse, den 25. maj 1981.

»Kommunalbestyrelsen bør i videst muligt omfang inddrage kommunens beboere i planlægningsarbejdet«.

Lov om kommuneplanlægning, 26. juni 1975, § 1, stk. 3.

»..... (vi) kæmper for at bevare det hus i Stengade 30, der ifølge kommunens planer skal rives ned«.

Pensionistgruppen på Nørrebro.

Citaterne ovenfor viser, at der åbenbart er et spring fra de pæne, demokratiske intentioner, der er formuleret i kommuneplanloven, og den måde loven administreres på i praksis. Og det er et spørgsmål, i hvor høj grad loven er udtryk for en sand vilje til at gøre planlægningen bedre og mere demokratisk. Formuleringer som »... en udvikling, der er gunstig for befolkningens trivsel«, og »... i videst muligt omfang...« er ikke særlig præcise. Derfor har kommunalbestyrelserne i høj grad haft mulighed for, at fortolke dem, som de har haft politisk vilje til.

Det har vist sig, at det har været de mere praktisk orienterede cirkulærer fra Planstyrelsen, kommunerne har taget alvorligt, og ikke selve loven.

Dette har ført til en økonomisk planlægningspraksis, hvor folks levevilkår først kommer i anden eller tredje række.

Med dette nummer af NOAH-bladet har vi prøvet at belyse planlægningen udfra nogle andre betragtninger end dem, vi normalt støder på fra politisk hold. Vi har dels forsøgt at dække, hvad planlægning er for noget og hvilken rolle, den spiller, dels beskæftiget os med, hvad andre har gjort for at skabe debat om og ændre den nuværende planlægningspraksis.

Det er allesammen folk, der tager udgangspunkt i menneskers levevilkår — der regner mennesker før penge og ikke omvendt.

En del af artiklerne tager udgangspunkt i København. Det er tit her problemerne træder tydeligst

frem, fordi de er mest komprimeret. Men vi mener at problemerne kan genfindes næsten alle steder i samfundet, og derfor er generelle. De fremtræder blot i forskellig målestok.

Mennesket er en vare

Sådan som planlægningen foregår i dag, er det menneskets sociale placering — menneskets »værdi« — der afgør, om der bliver planlagt for netop dem. Der bliver kun i ringe grad taget stilling til de enkelte gruppers behov — trangfølgen er ligegyldig.

Ingen er vel i tvivl om, at udfra en trangfølgebetraktning var det mest rimeligt at tilgodese gangbesværede, syge, ældre, børn — mennesker der er hårdt ramt af problemerne i det fysiske miljø.

Men det er ikke dem, der tilgodeses først, når budgetterne lægges rundt omkring i kommunerne.

Pensionisten, der om vinteren skal slæbe en dunk petroleum op på 3. sal 5 gang om ugen, har betydelig mere brug for en elevator i opgangen og nye forsatsvinduer, end vi andre har for en motorvej til Hillerød, et nyt CITY 3, eller en ny Storebæltsfærge. Men det er ikke pensionisten der først får dækket sine behov. For vedkommende har ingen samfundsmæssig værdi — er ikke med til »at holde hjulene igang«.

Medindflydelsen og den økonomiske krise

Op gennem 70'erne har vi oplevet stigende modsætninger indenfor samfundet og dette gælder også indenfor planlægningen.

Der er en større modsætning mellem på den ene side snakken om offentlighed i planlægningen og på den anden side de større og større konfrontationer mellem de forskellige interessegrupper — arbejder/arbejdsgiver, politiker/beboerorganisationer, græsrodsbevægelse/fagbevægelse/partier osv. — det gør »borgernes indflydelse til en illusion«. Borgerne er ikke en homogen gruppe, men alle tilhører på en eller anden måde en interessegruppe. De politiske beslutninger vil altid være i

visse grupper interesse og afspejle deres styrke overfor hinanden. Krisen har skærpet disse modsætninger.

På grund af krisen og samfundets økonomiske struktur — først og fremmest privatejendomsrettens ukrænkelighed — vil planlægningen tillige være:

- kortsigtet
- økonomisk betinget

Mange er kommet i klemme i denne modsætning, nemlig alle de, som troede på, at de nye love faktisk betød mere indflydelse. Al-

le de, som udfra deres bedste overbevisning opstillede forslag og krav, der udfra deres synspunkt var gode, logiske og i virkeligheden de eneste rimelige.

Erfaringerne har vist, at 99,9% af disse forslag er blevet afvist, enten med økonomiske argumenter (det er for dyrt) eller med den begrundelse, at de har været udtryk for et mindretals synspunkt.

»Det tavse flertal« er flere gange taget til indtægt for politikernes synspunkter. Mange er blevet modløse.

Organisering

Dette er selvfølgelig meget forståeligt, men ikke særlig konstruktivt. Vi mener, det er vigtigt at vi bruger offentlighedsbestemmelserne som en ramme til at organisere os omkring og formulere den utilfredshed med udviklingen, som vi føler. At vi bruger dem til at fremkomme med vores ideer, og snakker om og diskuterer vores utopier.

Nøgleordet er i alle tilfælde organisering — alene kommer vi aldrig videre. Denne organisering kunne foregå i NOAH-regi!

I organiseringen må vi i

baghovedet have to principper, som vi ønsker at lære os selv og politikerne:

— at planlægningen må tage udgangspunkt i *folks levevilkår*, i de problemer, der er virkelige for folk. Ikke i økonomiens problemer som tilfældet er nu.

— at vi *ønsker* at få medindflydelse og at vi er parate til at tage ansvaret for at planlægge vores egne livsbetingelser. Vi må udrydde vores egen og politikernes tro på, at de bedst ved, hvad der er godt for os, og at planlægningen er neutral, objektiv og upolitisk!

Red.

Pensionister forén jer!

Hvad det betyder at blive gammel afhænger i høj grad af, hvilket socialt lag, man kommer fra. Folk fra de øverste lag bibeholder deres privilegier i alderdommen, mens ældre fra arbejderklassen, der skal leve af en folkepension på godt 2000 kr. om måneden til *alle* udgifter, bliver samfundets egentlige fattige mennesker.

Det kapitalistiske samfunds opfattelse af menneskeværd afspejles klart i dette forhold: når du ikke længere besidder det eneste du har haft af værdi som arbejder – nemlig din arbejdskraft – vil du blive aflønnet af samfundet på et eksistensminimum.

Nørrebro er et gammelt arbejderkvarter kendetegnet ved tæt byggeri og små og ofte meget dårlige lejligheder. Og netop her i kolde, fugtige, men billige lejligheder, finder vi en meget høj procentdel af ældre.

Københavns kommune har ført en hård saneringspolitik på Nørrebro. Mange hele kareer er revet ned, og i stedet har de almennyttige boligselskaber eller private bygherrer rejst nyt byggeri. Selvfølgelig har der i dette ligget et ønske om at højne boligstandarden, men et lige så stort incitament for kommunens politik synes at have været ønsket om at udskifte en del af den økonomisk belastende befolkning – bl.a. pensionister –, der altid har til huse i det ældste og dårligste byggeri, med nye, bedre skatteydere.

Et specielt problem for pensionisterne på Nørrebro har været de dårlige muligheder for genhusning i kvarteret, efter at de er blevet udsanerede. Der er ikke i nybyggeriet lavet ordentlige boliger for ældre – og da slet ikke til en husleje de kan betale.

På baggrund af disse problemer dannedes for 5 år siden en pensionistgruppe på Nørrebro, der arbej-

der for en bedre økonomi og bedre boligforhold for ældre.

NOAH-bladet har snakket med Else, Peter, Carl og Aksel fra gruppen, om hvordan de har oplevet problemerne, og hvad de har gjort for at løse dem:

Saneringen

NOAH-bl.: *Hvordan oplever I den sanering, der foregår her på Nørrebro?*

Pensionistgr. (P.Gr.): Det største problem er det tomrum, der opstår mellem nedrivningen af de gamle huse til de nye bliver bygget op. I de første år, da man startede saneringen på Sorte Firkant, rev man en masse ned, og så lod man tomterne ligge – nærmest som en losseplads. Det betød, at de unge i kvarteret, der ikke havde noget sted at være, begyndte at bruge tomterne f.eks. børnenes nye byggelejelads (byggeren) og fodboldklubben hernede opstod. Vi brugte også nogle af tomterne til at arrangere fester på.

Vi syntes, at det var dejligt, at nogle af de gamle huse blev revet ned. Men vi ville jo osse gerne have bygget noget nyt istedet, sådan at folk, der var blevet udsaneret, kunne kom-

me tilbage til kvarteret. Men det tog lang tid – mange år – inden der kom gang i det nye byggeri.

NOAH-bl.: *Var der mange ældre, der var nødt til at flytte fra Nørrebro på det tidspunkt?*

P.Gr.: Ja, der var ret mange. Og det skete ret pludseligt på en måde, at vi blev spredt. En kom til at bo i Brønshøj, en kom til at bo på Østerbro, en røg ud på Amager osv. Vi blev ligesom revet op med rode – vi havde jo ikke dem, vi plejede at komme sammen med. Det er en brat overgang at blive flyttet fra et sted, hvor man har boet i 70 år og har alle sine venner og til et sted, hvor man ikke kender et menneske. Man går jo ikke bare hen til naboen og ringer på og siger: Har du lyst til at snakke med mig?

Og for os Nørrebroere er det et særligt problem, fordi det er et gammelt arbejderkvarter med et vældigt sammenhold. Det finder vi ikke så let andre steder.

Der er også mange af dem, der er blevet flyttet ud, der bliver ved med at komme på Nørrebro. F.eks. var der en dame, som blev flyttet hernede fra Stengade til Ishøj, men der kunne hun ikke finde sig i

at bo. Så de første par år, efter at hun var blevet flyttet, kom hun hver dag her tilbage til Nørrebro – ligesom flere af os andre gør det.

Genhusning

NOAH-bl.: *Men nu er der jo faktisk blevet bygget en del nyt byggeri. Hvordan er mulighederne for pensionister til at komme til at bo i de nye lejligheder?*

P.Gr.: Det er meget svært, de er alt for dyre. Man kan jo ikke ud af en folkepension betale en husleje på over 2000 kr. – og støtteordningerne slår slet ikke til, så det er næsten umuligt.

Og på nogle måder er det, de har bygget, værre slum end det, de har revet ned. Murstensforskalningerne, der er klasket udenpå betonen, begynder snart at falde af, og der er badeværelser, der er sådan, at vandet driver fra den ene lejlighed til den anden. Og en af de største skandaler, man har lavet, er at man har sagt: Vi laver bygningerne i 3½ etage, så behøver vi nemlig ikke installere nogen elevator. Samtidig har man så indrettet små lejligheder beregnet til pensionister i den aller øveste etage med skråvægge og det hele. Mange af pensionisterne dør jo med at klare trapperne.

NOAH-bl.: *Disse pensionistlejligheder – bliver de tilbudt til folk, der er blevet udsanerede?*

P.Gr.: Ja, det gør de. Men hvordan det foregår kan Else og Peter fortælle om.

Else fortæller: Det var efter, at vi var blevet flyttet ud i Sydvest-kvarteret, så blev vi tilbudt en lejlighed i noget af det nye herinde.

Men der var ikke nogen lejlighed, vi kunne kigge på. Der var kun en tegning, og udfra sådan et stykke papir ville de have at vi skulle sige at den eller den lejlighed vil vi have.

Vi vidste jo, at der var en lov om, at pensionister kan få dækket 15% af de første 1000 kr. af huslejen. Så vi ringede ind til ejendomsselskabet og forlangte huslejenedsættelse. Men de svarede, at det var der sandelig ikke noget der hed i deres selskab. Det var kun i den private sektor. Efterhånden fandt vi så ud af, at vi kunne få 1130 kr. i boligydelse ud af en husleje på ialt 2200. Det betød altså, at vi skulle betale næsten 1100 kr. for en lille taglejlighed med skrå vægge, der er en iskælder om vinteren og en bageovn om sommeren – det syntes vi var helt hul i hovedet. Så vi bor stadig ude i Sydvestkvarteret – men kommer her på Nørrebro næsten dagligt.

NOAH-bl.: *Hvordan kunne I have tænkt jer, at saneringen skulle have foregået, så man havde undgået nogle af de uheldige sider ved saneringen?*

P.Gr.: Det havde været meget bedre, hvis man havde lavet en mere jævn og kontinuerlig byfornyelse. Altså at man rev et hus ned ad gangen og byggede et nyt, hvor dem, der så skulle udsaneres næste gang, kunne flytte ind i. Så kunne man osse bevare de gode huse, der ikke trænger til at blive revet ned. Vi har jo set, at mange gode huse er revet ned bare fordi de lå i vejen i de planer, der var lavet.

Mange af de gamle huse får osse lov at forfalde. Sådan, som det er nu, er husene ikke interesserede i at vedligeholde husene. For det første kan det bedre betale sig for dem at lade huset erklære kondemnabelt og enten sælge grunden el-

ler lave ejerlejligheder på den. For det andet gider de selvfølgelig ikke ofre penge på vedligeholdelse, hvis de ved, at deres hus ifølge byplanerne skal rives ned.

Pensionister- foren jer

NOAH-bl.: *Der var altså masser af grunde til at starte pensionistgruppen op. Kan I fortælle noget om, hvad det var, der satte gang i det?*

P.Gr.: Denne her gruppe har eksisteret i fem år nu. Inden da havde vi prøvet et par gange at starte en gruppe op, men det var mislykkedes.

Det startede op med en aktion, hvor vi i samarbejde med Nørrebros Beboeraktion i Tømrergade besatte en af de nye lejligheder i Tømrergården til en af kvarterets pensionister. Det var der megen røre om, og vi arrangerede derfor en høring med forskellige politiske parter. Det resulterede i, at pensionisten fik lov til at blive boende til en husleje svarende til 15% af folkepensionen. Det var på det tidspunkt, at gruppen dannedes.

Dengang var vi godt nok ikke så mange, men siden har gruppen vokset sig stor og stærk.

NOAH-bl.: *Hvilke aktioner har I lavet senere, og hvad har I fået ud af dem?*

P.Gr.: De to vigtigste ting, vi har fået igennem,

er at vi har fået sat varmetilskuddet op for pensionister i Københavns kommune, og at vi har fået igenem i Folketinget, at pensionister skal have 15% reduktion af de første 1000 kroner af huslejen.

Vi kørte en længere kampagne for at få sat varmetilskuddet op. Bl.a. var vi oppe på Pelle Jarmers kontor og udsmykke det med petroleumsdunke. Det brød han sig ikke meget om, men vi fik dog presset igennem, at tilskuddet blev sat op med 100 kroner om måneden. Det er den eneste kommune i Danmark, der har gjort det.

Oprindelig kørte vi et krav frem om, at pensionister kun skulle betale 15% af folkepensionen i husleje. Vi fik nogle af partierne i Borgerrepræsentationen til at fremføre vores krav. Det medførte, at sagen blev sendt videre til Folketinget. Der vedtog man så en meget udvandet lov, der siger, at man kun kan få dækket 15% af de første 1000 kroner af huslejen. I nybyggeriet får den lov altså ingen praktisk betydning – der er alligevel ingen pensionister, der har råd til at bo der.

Foruden disse to større sager har vi igennem vores erfaringer fra gruppen og de diskussioner, vi har haft, kunnet hjælpe en del pensionister. F.eks. har vi

hjulpet nogle pensionister, der havde behov for det, til at få en telefon. Desuden har vi tit hjulpet pensionister til at få de ting på bistandskontoret, som de var berettiget til. Vi har også været ude at give gode råd til andre ældre eller pensionister andre steder, der kunne tænke sig at starte grupper op.

NOAH-bl.: *Hvad håber I på at kunne få ud af fremtiden?*

P.Gr.: Vi håber først og fremmest på, at vi kan blive flere og stærkere og at vi kan fortsætte samarbejdet med de mange unge aktive, der er her på Nørrebro. Således håber vi, at vi kan få kæmpet flere krav igennem.

F.eks. kæmper vi for at beholde det hus her i Stengade 30, der ifølge kommunens planer måske skal rives ned. Her holder vi til sammen med en del andre grupper – af unge – som vi har et fortrinligt samarbejde med. Og som vi for alt i verden ikke vil skilles fra.

TKN.

Mere om samme emne:
 »A' vejen Besse« – om ældre og byfornyelse i København. Et debatoplæg.
 Afsluttende opgave fra Arkitekt-skolen i Kbh. Institut for By- og Landskabsplanlægning og fra Danmarks Tekniske Højskole udarbejdet af:
 Vibeke Thyge Frandsen
 Lene Birgitte Christiansen.

De rekreative områder i Københavns kommune

For at forstå problemerne omkring de rekreative områder i København, opridses i det følgende den historiske udvikling og situationen i dag.

Dernæst ses problemerne ud fra børns synsvinkel, for derigennem at anskueliggøre forholdet mellem kommunens planlægning og den manglende indflydelse på egne levevilkår for f.eks. denne befolkningsgruppe og til sidst angives nogle løsningsforslag for bl.a. denne gruppe, men det forslag der også er gældende for store dele af befolkningen i København og andre steder i landet og for planlægningen af de rekreative områder og fritiden generelt.

Udviklingen

De rekreative områder har så længe begrebet har eksisteret som et led i forholdet mellem produktion og reproduktion, dvs. i Danmark fra industrialismens opvækst i midten af 1800-tallet, været udsat for et vedvarende pres fra andre interesser i samfundet.

For Københavns vedkommende har udviklingen siden voldenes fald i 1853 været et stort pres på de nye arealer og det er kun de problematiske og værdiløse arealer, der har fået lov til at være ubebyggede og fremstå som byens rekreative områder og dermed rammen for en masse fritidsaktiviteter.

Før man begyndte at bygge udenfor voldene, be-

stod byens friarealer stort set kun af Kongens Have, men under udbygningen lykkedes det at bibeholde voldene som grønne områder, hvilket betød at den nye by i nogle år havde en rimelig friarealforsyning.

Befolkningstallet steg voldsomt i slutningen af 1800-tallet og i 1901 udvidedes kommunen med yderdistrikterne til den nuværende kommunegrænse.

Dette betød at kommunens areal voksede fra 2300 ha til ca. 7000 ha og kommunen fik mange områder med landlig karakter, men parkerne i de tættere bydele blev ikke forøget. I 1911 udgjorde de kommunale parker 56 ha, men befolkningstallet var nu steget så stærkt, at der reelt var tale

om en tilbagegang i parkarealet pr. indbygger til 1,2 m² pr. indbygger. I 1912 blev Fælledparken anlagt, hvilket betød at der nu var 3,3 m² pr. indbygger. I perioden fra 1916 - 1936 skete en betydelig udvidelse af parkarealerne til 4,2 m² pr. indbygger og fra 1936 - 1944 voksede de grønne områders areal fra 284 ha til 746 ha.

Denne forøgelse blev iværksat som arbejdsløshedsprojekter og det var hovedsagelig lavtliggende, sumpede arealer og egentlige vandarealer, beliggende ved kommunegrænsen, der blev inddraget som f.eks. Vigerslevparken, Damhusengen, Utterslev Mose m.m., dvs. arealer der dels var ubrugelige i produk-

tionsøjemed, dels arealer der var svært tilgængelige for de dårligst stillede befolkningsgrupper i brokvartererne, og der blev ikke anlagt større grønne områder i disse bydele.

Siden 40'erne er der stort set ikke blevet tilført byen nye grønne områder.

København er vokset til en kompakt bystruktur, hvor de rekreative anlæg ligger isoleret uden indbyrdes sammenhæng og med dårlige forbindelser til boligområderne og uden forbindelse med byens andre områder iøvrigt. Dette har betydet at store dele af byen er underforsynet med grønne områder, hvilket betyder at ca. 60% af kommunens beboere har over 10 min's gangafstand til parkarealer.

Planlægningen af Københavns rekreative arealer har været meget sparsom. I 1936 blev der udarbejdet en plan for Københavns grønne områder, hvor det blev foreslået at etablere et samlet og forbundet sti- og parksystem igennem kommunen, og med forbindelse til parkerne langs kommunegrænsen og de større grønne områder længere uden for København.

1. I generalplanskitsen fra 1953 kom nogle forslag, der ligner forslagene fra 1936 frem igen, uden at få nogen konsekvens.

2. Disse forslag er ikke siden blevet taget til efterretning i kommunen, og der har ikke siden været planer for friarealforsyning i Københavns Kommune.

3. I dag fører kommunen tværtimod en politik, der går ud på at bebygge alle ledige arealer i byen med boligbyggeri, for derigennem at øge befolkningstallet og forbedre kommunens økonomi igennem større skatteindtægter fra

nogle bedre stillede beboere.

De rekreative muligheder i byen udnyttes ikke

Københavns havn får lov til at udgive sig som jord- og ejendomsspekulant og både staten og private byggevirksomheder får lov til at bygge på arealer, som kommunen i §6-oplægget udlægger som rekreative arealer.

Kommunen sikrer sig f.eks. heller ikke de frigjorte militærarealer på Vestamager og den fremtidige anvendelse af arealerne er stadig uklar. Kommunen går stadig med planer om at bygge 20 - 25000 boliger her, men arealet er i §6-oplægget også angivet som grønt område.

Det ville være naturligt at udlægge disse arealer til rekreative formål i en bydel der i øjeblikket har en meget dårlig forsyning af grønne områder, og et reelt behov på mindst 2 byparker på ialt ca. 200 ha. Det er derfor en klar tilsidesættelse af beboernes behov og levevilkår, men det er kommunens sigte at sikre skattegrundlaget og befolkningstallet ved at bebygge Vestamager.

Da det i øjeblikket ser ud til at blive svært at komme igennem med disse planer, er politikken nu den at bebygge de mindre arealer i byen, netop de arealer der kunne skabe grundlag for en forbedring af kvarterernes legemuligheder ved at overgå til kvartersparker og legepladser.

I brokvartererne og på Ydre Nørrebro er der et stort behov for en udbygning af større rekreative områder, men også her hersker en udvikling som skitseret ovenfor.

Hvad angår de kvartersorienterede og nærrekreative områder er situationen i kommunen håbløs.

De kvarters-orienterede

arealer mangler stort set i hele kommunen og de nærrekreative især i de tættere bydele.

Hvad de nærrekreative områder angår sker der ingen væsentlige forbedringer ved totalsaneringerne som f.eks. i den sorte firkant og størstedelen af gårdsaneringerne rundt omkring i byen er ikke

Københavns Kommune giver ikke børn tilfredsstillende opvækstvilkår. Der er stor underforsyning af nærrekreative arealer og bydelsparker til leg, sport mv. Dårlige trafikforhold gør det farligt for børn at færdes alene i trafikken før de er 10-12 år gamle, støj og luftforurening gør det farligt for alle aldersgrupper at færdes udenørs. Især i de udsatte kvarterer.

Københavns Kommune har ikke tænkt sig at ændre disse forhold. Tværtimod lægger § 6-redegørelsen op til en yderligere rovdraft på de få rekreative områder der stadig eksisterer.

overbevisende i deres brugsværdi. De er mere pynteanlæg end brugsanlæg og specielt hvad angår børns muligheder for leg m.m. er de meget dårlige.

Når der i §6-oplægget fra Københavns kommune vises kirkegårde, sportspladser o.lign. som rekreative anlæg er det en sandhed med mange begrænsninger, idet befolkningens anvendelse af disse arealer til rekreative formål er begrænset af de muligheder f.eks. en kirkegård giver for udfoldelse.

Den kan måske bruges til at gå tur i, men så er mulighederne faktisk også udtømte, det er ikke stedet hvor børn leger, spiller fodbold, eller de voksne tager solbad m.m.

Hvad sportsanlæggene angår er disse ikke tilgængelige hvis man ikke er organiseret, og så er mange mennesker allerede afskå-

ret fra at bruge disse tilbud.

Kommunens politik for de rekreative områder, går ud på at bibeholde de ubebyggede områder til reservarealer, for det boligbyggeri man ønsker gennemført i denne og den næste planlægningsperiode.

Dette gælder så oplagte nuværende og ønskelige

gen har igennem de sidste årtier mere eller mindre elimineret de umiddelbare kontaktflader, som er nødvendige for børnenes opfattelse og forståelse af den voksne verden.

I stedet forsøger vi under de nuværende samfundsforhold i isolerede institutioner og bomiljøer at tilføre dem en viden om et samfund, som de ikke har daglig kontakt med, et samfund, som er nået til et teknologisk niveau, hvor ændringer i viden sker med en sådan hast, at de erfaringer som børnene har gjort sig i børneårene, meget vel kan vise sig at være ubrugelige ved indtrædelsen i »den voksne verden«.

For børnene er det vigtigt at deres basale behov for kontakt, tryk og udfoldelse tilfredsstilles i både det sociale og materielle miljø og i kontakten til voksne i bo- og udemiljøet. Det er vigtigt for socialiseringsprocessen at samspillet imellem de forskellige kontaktflader fungerer til barnets fordel, fordi dette vil give børnene større muligheder for at forstå og få indflydelse på deres eget miljø.

Det er dog vigtigt at forstå at gensidighedsforholdet mellem børn og miljø ikke betyder at det enkelte barn direkte kan påvirke de overordnede samfundsforhold.

Børn er svage, uden økonomisk eller politisk magt, og det er de svage befolkningsgrupper som i første række rammes i en uheldig samfundsudvikling.

Det er derfor vigtigt at planlægningen giver børnene udviklingsmuligheder og rammer til, som aktive mennesker at påvirke fremtiden og det miljø de er omgivet af.

De rammer der findes i Københavns kommune giver ikke børnene tilfredsstillende opvækstvilkår.

fremtidige rekreative arealer som f.eks. Østre Gasværk, Kløvermarken, Ryvangen, Vestamager, Kongens Enghave, Østamager, Svanemøllens Kaserne, samt flere mindre arealer rundt omkring i kommunen.

Der er altså med den nuværende politik ved at ske en total udbygning af kommunen for at sikre økonomien.

Der drives således rovdraft på byens få rekreative ressourcer med en stadig forringelse af befolkningens levevilkår til følge.

Børns forhold

Generelt for børnene gør det sig gældende at de er opvokset i et kompliceret industrisamfund, der er kendetegnet ved en voksende specialisering og rationalisering af arbejdsprocesserne. Centraliseringen som tendens i planlægning-

Der er stor underforsyning af nærrecreative arealer og bydelsparker til leg, sport m.m.

Dårlige trafikforhold gør det farligt for børn at færdes alene i trafikken for de er 10 - 12 år gamle, støj- og luftforurening gør det sundhedsfarligt for alle aldersgrupper at færdes uendørs, især i de særligt udsatte kvarterer omkring de store indfaldsveje og omkring større industri-kvarterer. Dårlig børneinstitutionsdækning betyder lange ventelister til børn i vuggestue, børnehave og fritidshjem.

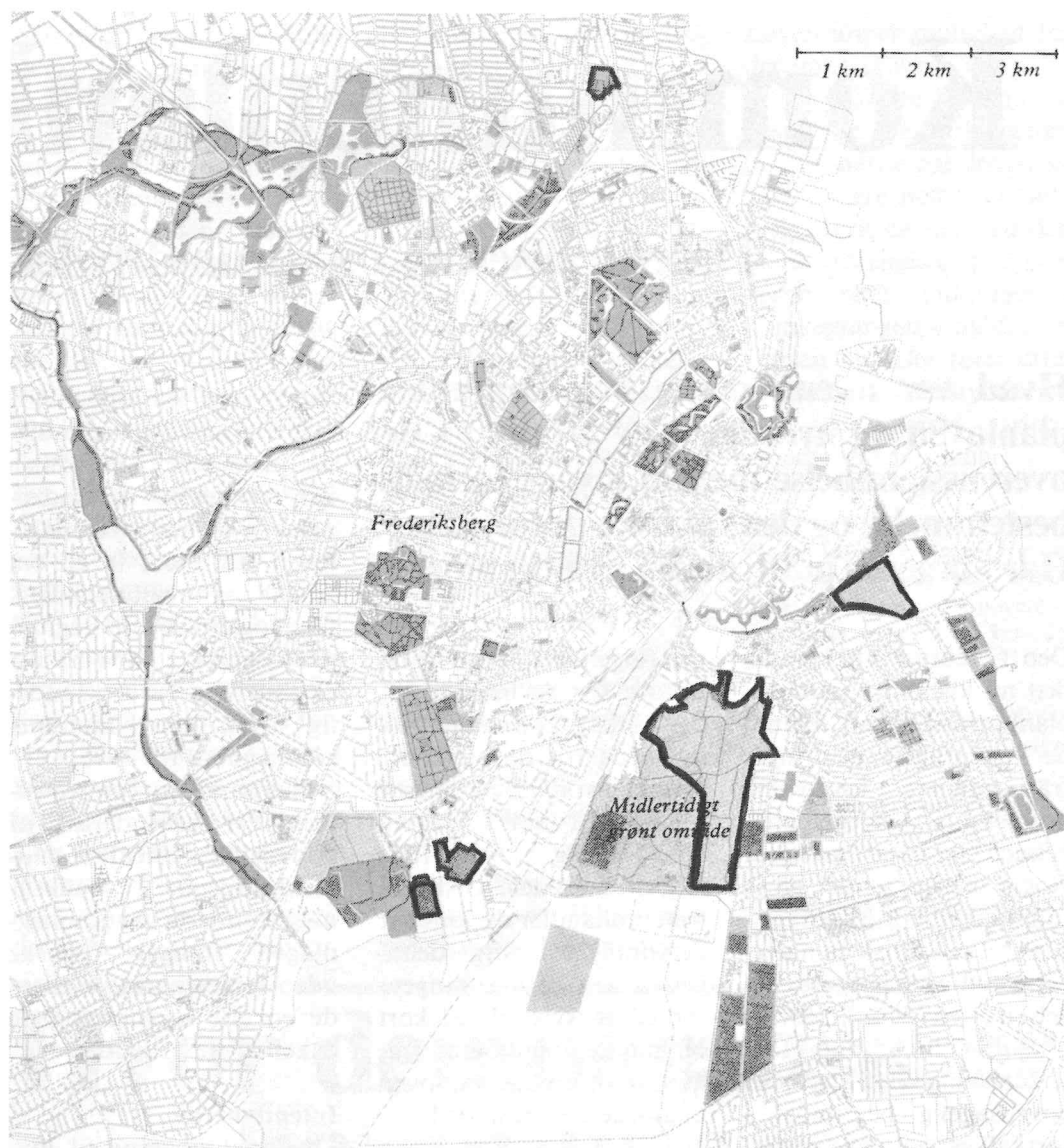
Dårlige skoler med små og mørke udearealer og manglende sportsarealer. Skolerne har ofte store klassekvotienter og klasser med sociale problemer, idet de mange lavindkomstgrupper og arbejdsløse forældre med sociale problemer, afspejler sig i børnenes hverdag.

I en undersøgelse af børns brug af de bolignære friarealer, der er lavet på arkitektskolen i København, viser det sig at børns brug af de rekreative områder i kommunen er meget bestemt af hvor i kommunen de er bosiddende.

Der er vidt forskellige rammer på Nørrebro og i Vanløse, og den sociale baggrund er forskellig de to steder.

Disse forhold giver sig udtryk i hvad der leges og hvor der leges, samt aktivitetsniveauet hvad angår organiserede tilbud, hvilket også skyldes udbudet af muligheder.

Undersøgelsen viser at ca. dobbelt så mange i Vanløse som på Nørrebro leger på gaden, hvilket skyldes den lavere trafikintensitet i Vanløse, men det betyder også dårligere muligheder for cykling, rulle-skøjter og andre former for leg på Nørrebro. Dette er også tydeligt, idet kun 21%

Københavns kommunes rekreative områder. De med en kant markerede områder er samtidig vist som områder, der kan bebygges. (Kbh.'s komm.'s § 6).

af børnene på Nørrebro cyklede, hvorimod 54% gjorde det i Vanløse. Rulleskøjter er også mere udbredt i Vanløse med 50% mod kun 17% på Nørrebro. Hvad angår boldspil gælder, at 40% af børnene på Nørrebro spiller bold mod 67% i Vanløse. Derimod er mindre pladskrævende lege som sjipling, hinkning m.m. mere jævnt fordelt de 2 steder, med en større procentdel på Nørrebro end i Vanløse.

Hvad angår legesteder er gården det foretrukne og nok bedst egnede på Nørrebro, hvorimod gaden er det mest brugte i Vanløse, hvor haven ligeledes er et vigtigt supplement.

Hvad angår aktiviteten

er der i Vanløse kun 10% af de adspurgte børn der ikke dyrker sport, hvorimod 25% ikke gør det på Nørrebro. Dette kan skyldes de væsentligt bedre faciliteter i Vanløse fremfor på Nørrebro, men også arten af aktiviteterne viser en tydelig forskel mellem hvad der er mulighed for de 2 steder.

Det viser sig f.eks. i hvilke sportsgrene børnene de 2 steder dyrker, f.es. er halkrævende sportsgrene langt mere udbredt i Vanløse end på Nørrebro, men også ridning o.lign. er der flere i Vanløse end på Nørrebro, der går til.

Der er ingen tvivl om at disse forskelle er udtryk for de manglende friarealmu-

ligheder, der er for børnene på Nørrebro. Her er den eneste trygge legeplads gården og mange steder er den ubrugelig på grund af manglende plads, lys, luft, baggårdserhverv m.m., ellers foregår legen på trafikerede gader og på mindre ledige arealer i bydelen, samt i de parker der er i området.

Der er ikke noget at sige til at disse børn får sociale problemer, idet de fra deres første år er udsat for de absolut ringeste opvækstvilkår i forholdet til institutioner, leg, trafik, friarealer m.m.

De nye boligområder på Nørrebro f.eks. i den sorte firkant giver ikke forbedre-

Kommuneplanloven

Decentralisering og medindflydelse?

Hvad var intentionerne bag kommuneplanloven og hvordan blev loven? Er der overensstemmelse mellem lovens formålsbestemmelse og den faktiske udformning? Har borgerne indflydelse i planlægningen?

Den 1. februar 1977 trådte den ny lov om kommuneplanlægning i kraft. Blandt de væsentligste ændringer fra tidligere lovgivning nævnes oftest borgerdeltagelsen i planlægningen. Nogle mener, at det er så som så med borgerdeltagelsen (det er faktisk en narretsut), andre at borgerdeltagelsen er en hæmsko for en ordentlig planlægning. Disse forskellige opfattelser er hovedsagelig begrundet i forskellige politiske opfattelser. Det vil føre for vidt at komme nærmere ind på disse her. Derimod vil jeg i

det følgende forsøge at redegøre for de intentioner, der lå bag kommuneplanloven og for de punkter i loven, hvor intentionerne kommer til udtryk. Jeg vil hovedsagelig beskæftige mig med de dele af loven, som omhandler og som har betydning for borgerdeltagelsen i planlægningen. Indledningsvis vil jeg kort omtale den planlovreform, hvoraf kommuneplanloven udgjorde det sidste led.

Planlovreformen

I slutningen af 60'erne påbegyndtes en planlovre-

form, som var opdelt i 3 etaper. Som de væsentligste elementer i reformen kan nævnes by- og landzonenloven og naturfredningsloven fra 1969, loven om lands- og regionplanlægning og loven om regionplanlægning i hovedstadsområdet fra 1973 og endelig loven om kommuneplanlægning fra 1975.

Baggrunden for reformen var erkendelsen af nødvendigheden af en sammenhængende planlægning. Indtil da var planlægningen foregået ganske uden sammenhæng mellem de enkelte sektorer og de enkelte dele af landet.

Intentionerne

I bemærkningerne til lovforslaget om kommuneplanlægning nævnes de bærende hovedhensyn i plan-

lovreformen: sammenfatning og forenkling, modernisering, decentralisering og øget offentlighedsmedvirken i planlægningen. Det er specielt de to sidstnævnte hensyn, der er interessante. Decentraliseringen skulle komme til udtryk ved at flere beslutninger overgår fra staten til amter og kommuner. Statens rolle skulle være at give rammer for planlægningen i amter og kommuner. Dette resumeres i bemærkningerne, idet hensigten er »dels at lade beslutningsprocessen foregå så tæt ved de mennesker, der berøres af beslutningerne som muligt, og dels at om-danne den statslige administration i forbindelse med kommunernes planlægning fra enkeltsagsbehandling til en form for rammesty-ring.«

Det lyder jo smukt. Nu kan man altså få indflydelse på de beslutninger, som har betydning for en, eller kan man? Det er langt fra sikkert; decentraliseringen går nemlig ikke længere end til de enkelte kommunalbestyrelser. Man kan nærmere sige, at der lægges op til en centralisering samtidig med decentraliseringen. Ser man det i lyset af sammenlægningen af amter og kommuner i 1970 (fra 25 til 14 amter og fra 1388 til 277 kommuner) er beslutningerne centraliseret fra små lokalområder (sognekommuner) til større og mere »effektive« kommuner. Faktisk har man gjort afstanden mellem vælgerne og de valgte repræsentanter

større; beslutningsprocessen kan altså ikke siges at foregå tæt ved dem, der berøres af beslutningerne.

Om offentlighedens medvirken i planlægningen kan man i kommuneplanlovens formålsparagraf læse:

»Kommunalbestyrelserne bør i videst muligt omfang inddrage kommunens beboere i planlægningsarbejdet.«

Dette er en meget bred formulering, som ikke sikrer beboernes indflydelse i planlægningen. Udover bestemmelser om offentliggørelse af planer, frister for fremsættelse af bemærkninger, indsigelser og ændringsforslag, samt påklage over kommunalbestyrelsens afgørelser¹⁾, er der ikke bestemmelser i loven, som konkretiserer inddragelsen af beboerne i planlægningen. Man kan stille et meget stort spørgsmål ved den enkeltes muligheder for at deltage i beslutningsprocesserne.

Nogle mener, at det vil være at gå for langt at inddrage den enkelte i beslutningsprocessen; det må være nok, at der nu er mulighed for at få indsigt i og mulighed for at komme med bemærkninger til planlægningen. Mulighederne afhænger dog helt af den enkelte kommunalbestyrelse. Loven giver heller ikke i denne forbindelse nærmere retningslinier for kommunalbestyrelserne.

Fx siger lovens § 6:

»Inden udarbejdelsen af et forslag til kommuneplan skal kommunalbestyrelsen offentliggøre en kortfattet redegørelse om hovedspørgsmål og planlægningsmuligheder i det forestående planlægningsarbejde.«

og videre

»Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal forestå en oplysningsvirksomhed med det formål at fremkalde en

offentlig debat om planlægningens målsætning og nærmere indhold.«

Denne svævende formulering er alt, hvad der står i kommuneplanloven om indholdet af den såkaldte § 6-redegørelse, og den debat som skal følge efter. Senere står der godt nok, at debatten skal vare mindst 3 måneder efter offentliggørelsen af redegørelsen. Men hvormeget kan man nå i løbet af 3 måneder? Først skal man sætte sig ind i og forstå redegørelsen. Her falder mange fra. Dernæst skal der udarbejdes bemærkninger og forslag. Det er nærmest umuligt for den enkelte, som ikke i forvejen beskæftiger sig med planlægning. Selv om man arbejder i studiekredse og beboergrupper, er det begrænset, hvor megen tid man kan afsætte til arbejdet. Der er trods stor ar-

bejdsløshed stadig en del, der har arbejde.

Det er et problem, som går igen i forbindelse med udarbejdelsen af alle de forskellige planer. Det er kun de i forvejen mest engagerede, som man kan forvente vil bruge tid på at komme med bemærkninger, indsigelser eller forslag til kommunalbestyrelsernes udspil. Dette vil føre til, at kommunalbestyrelserne vil kunne affeje ændringsforslag og indsigelser med at »det er jo kun mindre presionsgruppers holdning«. For at skabe mulighed for flere til at deltage aktivt, må der således laves længere offentlighedsperioder.

Sammenfatning

Lovens intentioner om decentralisering og offentlighedens inddragelse i planlægningen er ikke sikret ved lovens bestemmelser.

Loven åbner mulighed for det, men så længe det er op til den enkelte kommunalbestyrelse at virkeliggøre intentionerne må loven siges at være helt utilstrækkelig. Hvis de fine ord skal blive virkelighed må borgerne reelt inddrages i planlægningen – og det fra starten og ikke først efter at kommunalbestyrelserne har udarbejdet deres »ændringsfri« planer.

Note:

1) Der kan ikke klages over det politiske indhold; kun i forbindelse med afgørelsens uoverensstemmelse med loven kan der klages.

Peter Sandström
NOAH-Byplan

Kilder:

Lov om kommuneplanlægning, Lov nr. 287 af 26. juni 1975, som ændret ved lov nr. 259 af 8. juni 1979.

Arne Gaardmand: Planlægning under nye vilkår, Arkitektens Forlag, 1975

Hvor demokratisk er kommuneplanlægningen?

Kommuneplanerne er underlagt en række sektorplaner, så som varmeplaner, sygehusplaner m.v. Sektorplanerne lægger rammerne for bystrukturen. Borgerne har ingen indflydelse på sektorplanerne. Man må derfor stille spørgsmålstejn ved, hvor demokratisk kommuneplanlægningen egentlig er.

Når man umiddelbart ser på oplæggene til debat om kommuneplanlægningen ser det godt og demokratisk ud. Der skal være offentlighedsfaser, borgermøder, debat, o.s.v. (se artiklen om kommuneplanloven). Kommunernes fri-

hed til at bestemme, hvordan kommuneplanerne skal se ud er imidlertid stærkt begrænset.

I sektorplaner – f.eks. trafikplaner og sygehusplaner – og i regionplaner er der nemlig fastlagt nogle overordnede retningslinier

for, hvordan kommunen skal se ud i fremtiden. Borgerne har meget ringe mulighed for at få indflydelse på indholdet i sektorplanerne. I de fleste tilfælde er der overhovedet ingen offentlighedsindflydelse. Det

(fortsættes)

gælder f.eks. så vigtige områder som sygehusplanlægningen og motorvejsplanlægningen. Det fører uvilkårligt til, at man må overveje, hvad det erklærede demokrati omkring den igangværende kommuneplanlægning er værd.

Ser man på f.eks. sektorplaner for energiforsyningen, er det klart, at kommunens fremtidige bystruktur er væsentligt bestemt af, hvilke energikilder, der er planlagt til at forsyne kommunen med elektricitet og varme. Det betyder, at bl.a. planlægningen af varmforsyningen bliver styrende for udformningen af kommuneplanen. Eksempelvis skal naturgassen en del af året forsyne større industri og kraftvarmeverker i hovedstadsregionen. Placeringen af naturgasledningen vil derfor fastlægge erhvervsområder i nærheden af det centrale gasnet, og dermed være styrende for den bymæssige udvikling.

Kommuneplanlovens bestemmelser om, at vi som borgere skal have indflydelse på udviklingen i vores kommune er en illusion så længe f.eks. energisektorens og andre vigtige sektorer udvikling på forhånd er fastlagt gennem andre planer. Så er de vigtige beslutninger taget på forhånd uden at vi har haft mulighed for at tage stilling til dem.

Medindflydelse på varmeplanerne

For at illustrere offentlighedsindflydelsen på sektorplaner har vi valgt at kigge nærmere på borgernes indflydelse på varmeplanlægningen, som flere steder i landet er langt fremskreden.

I varmeplanerne fastlægges det, hvordan de enkelte kommuners boliger og erhvervsvirksomheder fremover skal opvarmes. For-

Spørgsmål:

- Hvilken form for kollektiv opvarmning skal vi have?

Det må ventes, at hele kommunen skal have kollektiv varmforsyning, men vi kan ikke alene bestemme, om det skal være som fjernvarme leveret fra kraftvarmeverker eller som naturgas. Det får vi at vide i varmeplandirektiver, som udsendes af energiministeren. Vi må regne med, at kommunen helt eller i overvejende grad skal forsynes med fjernvarme.

Fra Frederiksberg kommunes debatoplæg

målet med planlægningen er hurtigst muligt at få etableret nogle opvarmningssystemer, der kan medvirke til at reducere olieforbruget i Danmark.¹⁾

I første række sættes der på at udnytte *naturgassen fra Nordsøen* samt *kraftvarme fra elværkerne* til opvarmning i byområder. Kraftvarme er betegnelsen for det varme vand, der bliver til overs ved produktion af elektricitet. Det sendes i rør ud til de enkelte huses radiatorer. Både naturgas og kraftvarmforsyning kan være med til at mindske olieforbruget, hvis det indlægges i bygninger, der i dag har oliefyr. Elværkernes brændsel til kraftvarmeproduktion er nemlig overvejende kul i dag.

Indtil kommunerne har lavet »rigtige« varmeplaner over den samlede varmforsyning i kommunen, kan energiministeren pålægge dem at lave en *delplan* for, hvordan en bestemt energikilde hurtigst muligt kan udnyttes. Det kan f.eks. være en delplan for, hvordan kommunen kan udnytte naturgassen fra en hovedgasledning, der kommer til at krydse kommunen. Eller, hvordan overskudsvarmen fra et elværk beliggende i kommunen kan udnyttes.

Ved varmeplanarbejdet

»inddrages« borgerne først i den allersidste planlægningsfase, nemlig når kommunen *har udarbejdet et forslag til del(varme)plan*. Så skal kommunalbestyrelsen offentliggøre forslaget »med adgang for offentligheden til at fremsætte bemærkninger inden for 6 uger fra tidspunktet for offentliggørelsen.«

(§ 9 i bekendtgørelsen om delplanudarbejdelse²⁾).

Ifølge bekendtgørelsen skal kommunalbestyrelsen behandle eventuelt indkomne bemærkninger (§10). *Det uddbyes ikke nærmere, hvad denne behandling skal bestå i*. Blot kræves det, at kommunalbestyrelsen skal medsende en stillingtagen til bemærkningerne, når de senere fremsender delplanforslaget til energistyrelsen til godkendelse.

Det, borgerne får sendt ud til høring, er således et *færdigt forslag til varmeplan*, og de indsigelser, de eventuelt har til planen, har kommunalbestyrelsen *ingen pligt til at tage hensyn til*.

Kommunens varmeplanaktiviteter

Forud for udarbejdelsen af delplanforslaget til varmeplan har kommunen haft en masse aktiviteter i gang. Disse aktiviteter har borgerne ingen lovhjemlet mulighed for at få indflydelse på. Kort opsummeret har kommunalbestyrelsen

Nyt boligbyggeri.

Ifølge regionplanen skal der bygges 4.000 boliger på Frederiksberg frem til 1993. Det svarer til ca. 270 boliger om året. Ca. 1.000 boliger er under opførelse. Der skal altså bygges 3.000 nye boliger frem til 1993.

Spørgsmål:

- Hvor skal vi bygge 3.000 nye boliger?
- Hvilken slags boliger skal vi bygge?

Fra Frederiksberg kommunes debatoplæg

foretaget sig følgende inden den kommer frem til delplanforslaget:

1) Den har sørget for at *kortlægge*, hvilke varmebehov og hvilke forsyningsmuligheder, der findes i kommunen.

Allerede på dette niveau i planlægningen kunne man forestille sig, at borgerne havde lyst til at give deres besyv med. De eneste, der bliver taget med på råd i kortlægningsfasen – og iøvrigt også i de følgende planlægningsfaser – er forsyningselskaberne, f.eks. elselskaberne, fjernvarmeselskaberne, m.fl. Samarbejdet mellem kommunerne og forsyningselskaberne afspejler sig tydeligt i det kortlægningsarbejde, der leveres. I hvert fald viser resultaterne fra de kommuner, der på nuværende tidspunkt har afsluttet kortlægningen, en tendens til, at kommunalbestyrelserne *undervurderer* besparelsesmulighederne ved isolering ligesom de heller ikke tager nok hensyn til mulighederne for at udnytte industriens overskudsvarme og vedvarende energikilder til opvarmingsbrug. Det er jo klart nok ikke i forsyningselskabernes interesse at behovet for deres varmekilde mindskes, enten gennem besparelser eller ved brug af andre energikilder, f.eks. vedvarende energikilder.

2) Efter kortlægningen af kommunens varmforsyningsforhold laver kommunalbestyrelsen et *oplæg til delplan*. Heri skitseres det, hvilke områder i kommunen, der anses for egnede til kollektiv varmforsyning, altså enten naturgas eller kraftvarmforsyning. På baggrund af kommunens oplæg til delplan udsteder energistyrelsen et direktiv, hvori de nærmere retningslinier for det videre planarbejde fastsættes.

Varmeplandirektivet udstedes efter forhandling med bl.a. kommunalbestyrelsen.

3) Med udgangspunkt i varmeplandirektivet og det hidtidige kortlægningsarbejde, udarbejder kommunalbestyrelsen så forslaget til delplan.

Som nævnt er det først på dette trin i tilrettelæggelsen af kommunens fremtidige energiforsyning, at befolkningen får lejlighed til at stifte bekendtskab med planerne. Altså på et tidspunkt, hvor alle planforudsætninger er endeligt lagt fast, og hvor

Og stil spørgsmålstejn ved planerne.

Når f.eks. Københavns kommune i kommuneplan-debatoplægget skriver:

»Der skal i de kommende år ske en udvidelse af elproduktionen på Sjælland, og nyanlæg skal af hensyn til udnyttelsen af overskudsvarme placeres nær København og de tætbyggede omegnskommuner. På denne baggrund

som vil blive produceret på det nye værk?

Selv Elkraft har nu langt om længe erkendt, at elforbruget ikke stiger så hurtigt, at der bliver elmæssigt behov for Amagerværk 3 i 1985. De har således på et bestyrelsesmøde d. 27. marts besluttet at udskyde bygningen af værket i hvert fald til 1988.

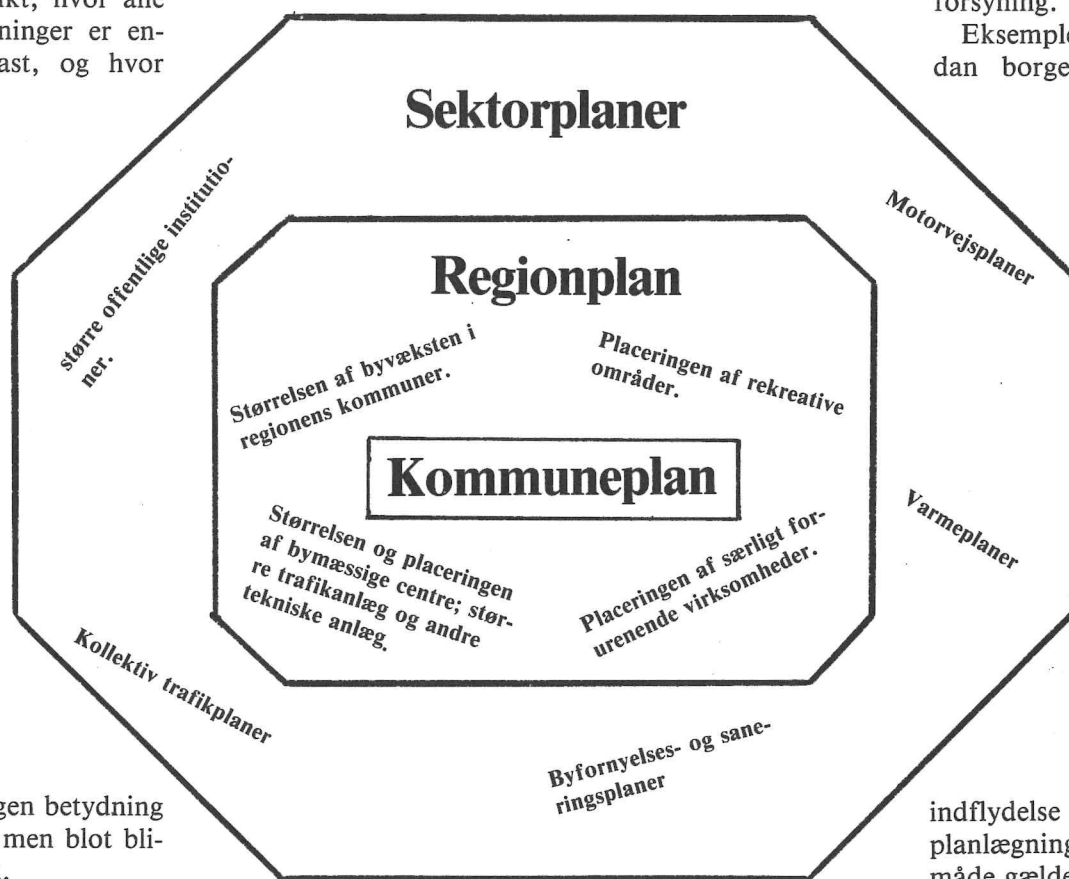
- Selv om der skulle være brug for mere strøm på

ninger gennem København ud til disse kommuner?

I omegnskommunerne kunne man i stedet bygge mindre, lokale kraftvarmeværker, ejet og styret af de lokale forbrugere, evt. via kommunen. Herigennem kunne de store energiselskabers politiske og økonomiske magtmonopol brydes.

I København kunne man i større udstrækning udnytte industrioverskudsvarme, solfangere mv. til at supplere den nuværende varmforsyning.

Eksemplet viser, hvordan borgerne ingen reel

indsigelse ingen betydning bliver tillagt, men blot bliver registreret.

Kræv indflydelse på sektorplanerne

Hvis man som borger vil forsøge at få indflydelse på udviklingen i sin kommune skal man ikke lade sig nøje med at vælge mellem de få muligheder, som kommunalbestyrelsen har fremlagt i debatoplægget til kommuneplanlægningen. Kræv at få indsigelse i de sektorplaner, som har ligget til grund for udarbejdelsen af kommuneplanforslaget.

har Elkraft A.m.b.A., hvori København er andelshaver, besluttet at opføre et kraftvarmeværk på 500 MW i tilknytning til Amagerværket på Østamager (Amagerværk 3, red.)« (p. 85). Værket var tænkt færdigt i 1985.

Når kommunen skriver sådan i debatoplægget, kan man med god ret stille flere spørgsmål:

- Er der overhovedet behov for den elektricitet,

Sjælland, kunne man stille spørgsmålstejn ved, hvorfor værket absolut skulle ligge i indre København? Elektriciteten skulle hovedsageligt have været brugt på resten af Sjælland. Hvorfor skulle man så transportere den helt inde fra København.

- En stor del af varmen fra værket skulle sælges til omegnskommunerne, så hvorfor skulle man lægge kilometerlange varmeled-

indflydelse har på varmeplanlægningen. På samme måde gælder det for meget af den anden sektorplanlægning. Det betyder, at når man skal kritisere kommuneplanlægningen bliver man nødt til at gå tilbage til forudsætningerne - og sætte spørgsmålstejn ved dem.

Peter Kofod og
Winnie Kristensen
NOAH/Københavns
Energigruppe

Noter:

- 1) Lov om varmforsyning. Nr. 258 af 8. juni 1979.
- 2) Bekendtgørelse om administration af kapitel 3 i lov om varmforsyning. Nr. 506 af 24. november 1980.

»Den hvide landsby«

– et teaterstykke om regionplanlægning og om medbestemmelse

»Titlen kan give associationer til begreber som »det hvide snit« eller til »hvide pletter« på et landkort – områder der er blevet glemt eller som man helst ikke vil huske.

Forestillingens handling udspilles i år 1991. Vi befinder os på en nyoprettet psykiatrisk afdeling et sted i Danmark. Afdelingen er blevet oprettet som et led i decentraliseringstankerne som de kom til udtryk i region- og lokalplanlægningens glade 70'ere og 80'ere.

På den psykiatriske afdeling er der anbragt 4 patienter fra den samme lille by. De 4 havde taget amternes og kommunernes opfordring til »at få en finger med i spillet« omkring regionplanlægningen alvorligt. De troede på medindflydelsen på den offentlige planlægning.

Men udviklingen gik ikke den vej, patienterne havde forventet. Politikerne sagde, at den heller ikke gik den vej de havde ventet. Embedsmændene fralagde sig også ansvaret. Hvorfor gik udviklingen så den vej, den gik? Hvem snød hvem?

Var det alligevel politikerne? Eller blev politikerne snydt af embedsmændene? Eller blev politikerne og embedsmændene snydt af fabrikanterne? Eller var det hele bare snyd pr. automatik – udviklingen der gik »sine egne« veje?

Ihvertfald gik den de 4 patienter imod. Det var ikke de tanker, de havde gjort sig, da de ville planlægge deres fremtidige levevilkår. Og deres frustrationer slog ud i lys lue, og de fandt hver især en »ansvarlig« syndebuk, som de gav hele skylden for, at det var gået galt.

Og nu er det terapeutens opgave at give dem indsigt i sagerne rette sammenhæng, og normalisere dem, så de kan fortsætte livet i takt og pagt med »udviklingen«.

Citatet ovenfor er hentet fra en brochure teatergruppen Møllen i Haderslev lavede i forbindelse med et teaterstykke om regionplanlægning, der hed »Den hvide landsby«.

NOAH-bladet har snakket med Ole, Vibeke og Hanne, der er skuespillere, Kirk der er administrator, Birgitte, scenograf og Jonny, der er musikalsk tekniker fra gruppen, om hvorfor de har taget et emne som planlægning op, og hvilke erfaringer de har fået af det.

NOAH-bl.: *Planlægning er som regel regnet for noget ret tørt og lidt kedeligt, forbundet med tykke bøger, tal og statistikker. Hvordan kan det være, at I som teatergruppe tog netop det emne op?*

Gruppen: Det skyldtes først og fremmest en kontakt, vi fik til Hans Wessing, der er tidligere regionplanlægger i Sønderjyllands amt. Efter at vi havde vist et af vores tidligere stykker, kom han hen til os og spurgte, om det kunne lade sig gøre at dramatisere

regionplanlægningen og offentligheden i planlægningen som kørte på det tidspunkt.

Det var sådan set fra ham ideen kom.

Han havde været ansat af amtet til at tage ud og sætte folk i gang med studiekredse om regionplanlægning, og da havde han gjort sig nogle forestillinger om, at den slags måtte kunne gøres på en anden måde. I sit arbejde gjorde han brug af video, lysbilleder og taler, men mente at teater kunne vise problematikken på en mere levende og engagerende måde.

Men på det tidspunkt, da vi gik igang med at lave teaterstykket, var den første offentlighedsfase overstået. Så det var ikke som et forlænget medieshow i forbindelse med Hans Wessings arbejde, vi gik i gang. Det var snarere for at behandle, hvad der egentlig var sket med alle de gode forslag, der kom på bordet fra offentligheden.

Og det er også det, stykket et langt stykke hen ad vejen handler om.

NOAH-bl.: *Men fra at få kontakt til en planlægger og til at få et teaterstykke op at stå er der noget af et spring – hvordan var den proces?*

Gruppen: Ja, det var i virkeligheden ret vanskeligt. Det var først, da vi sammen med instruktøren Flemming Weiss Andersen fik ideen med at henlægge handlingen til en psykiatrisk afdeling i 1991, at det begyndte at tage form af et skuespil. Men forud for og samtidig med det havde vi fulgt med i studiekredsarbejde om regionplanlægningen, været til offentlige møder og gennemgået amtets regionplanmateriale for hinanden. Vi mente, at det vi kom med af oplysninger skulle være korrekt, – og at kæde det sammen med et dramatisk indhold var en lang proces, hvor vi hele tiden lavede om og byggede til.

Det er nok et af de vanskeligste, men også et af de mest spændende stykker, vi har lavet.

Landsbysammenhold?

NOAH-bl.: *De 4, stykket handler om, ender på en psykiatrisk afdeling. Hvorfor går det så galt?*

Gruppen: De vil alle 4 gøre deres by til en lokalby, men de har hver deres interesser, de vil gøre det ud fra. Købmanden vil sælge sine is, landmanden dyrke sine marker, som det passer ham, og smeden vil stå i sin smedie. Og derfor sætter de hver især netop det i centrum. Selvom de altså har det til fælles, at de vil gøre deres by til lokalby, kan de ikke samarbejde om det, fordi deres interesser er modstridende.

Det har de i virkeligheden ikke været klar over – de har troet at de gjorde

fælles sag. Det, det drejer sig om, er noget så banalt som, at landmanden ikke får sine redskaber lavet hos smeden, at smeden køber ind i supermarkedet i nabo-byen og ikke hos den lokale købmand. På den måde fører de en kamp mod hinanden istedet for at føre kampen sammen.

NOAH-bl.: *Er det en slags konklusion på stykket - at det er nødvendigt at stå sammen?*

Gruppen: Ja, det kan man godt sige. Men det er også vigtigt, at det går op for de 4, at alt det med offentlighed i planlægningen det var en narresut. De fik ikke mere indflydelse.

Vi betragter stykket som en opfordring til folk om at gå i krig næste gang, der kommer en offentlighedsfase og være flere og en stærkere pressionsgruppe, om man vil, sådan at deres forslag ikke bare kan fejles af bordet. Det er det politikerne og teknokraterne har gjort både i stykket og i virkeligheden.

NOAH-bl.: *Men er det ikke lidt modstridende, at I på den ene side siger at offentlighedsbestemmelserne har været en narresut, og på den anden side opfordrer folk til at kaste sig over den næste offentlighedsfase med fornyet kraft?*

Gruppen: Vi mener, at offentlighedsbestemmelserne er en narresut, så længe der er så få, der bruger dem. De meninger, der kommer frem, kan så altid fejles af bordet med den begrundelse, at det er et mindretal, der mener sådan. Derfor er det nødvendigt, at folk kommer ud over, at føre deres egen personlige kamp. Hvis der skal føres en kamp for et lille samfunds overlevelse, må beboerne lære at føre kampen sammen.

Vi møder tit fra politikere og teknokrater den indstilling, at det er få, der ønsker den lille købmand og

den lille skole bevaret, og at lokalsamfundene vil begynde at kræve mere - en svømmehal f.eks. - hvis de får lov at beholde deres skole. Problemstillingen er helt forkert. De krav, der opstilles, er defensive krav, der går på at bevare og overleve - ikke på at kræve yderligere service. Og beboerne er som regel for længe om at komme ud af starthullerne - det sker først når det er bestemt at købmanden må lukke eller skolen nedlægges.

Debatteater

NOAH-bl.: *Stykket var fra jeres side ment som et debatoplæg - altså som udgangspunkt for diskussioner med folk efter stykket. Kan I fortælle noget om de debatter, der kom op at stå. Hvilke ting blev debatteret, og hvordan blev stykket modtaget?*

Gruppen: Vi har været positivt overraskede over så megen interesse, der har været omkring stykket. Vi har spillet det små 40 gange, halvdelen af gangene her, og halvdelen rundt omkring i landet, og hver gang har der været fuldt hus.

Diskussionerne rundt omkring har været forskellige. Vi har spillet en del

gange for beboerforeninger og borgerforeninger, og der er vi altid blevet enormt godt modtaget. Det var netop folk, der stod midt i de problemer, vi beskrev. Det var også her vi oplevede de bedste debatter. Folk kendte hinanden, og de kendte de politikere, der var indbudt. Det var også her politikere fik den værste medfart.

De gange vi har spillet i teaterforeninger har debatterne derimod ikke været så gode. Politikerne har her ofte holdt valgtaler og talt til folk istedet for med folk. Det skyldes nok at medlemmer i en teaterforening ikke umiddelbart har så meget til fælles som folk i beboerforeningerne har.

Men debatterne med politikere har dog helt klart vist, at politikere har nogle andre interesser end lokalbefolkningen. Politikerne mener ikke det kan betale sig, at bevare de små skoler, mens folkene, der bor der, ved at skolen er grundlaget for byens fortsatte eksistens. Mange politikere har tillige givet udtryk for, at de også var en lus mellem to negle - at det i den sidste ende var økonomien, der styrede udviklingen, men det kan selvfølgelig være en god und-

skyldning for at føre en dårlig politik. En ting er ihvertfald sikkert - ligeså dårlige beboerne rundt omkring har været til at bruge offentlighedsbestemmelserne, ligeså usikre har politikerne været på, hvordan de skulle administrere dem.

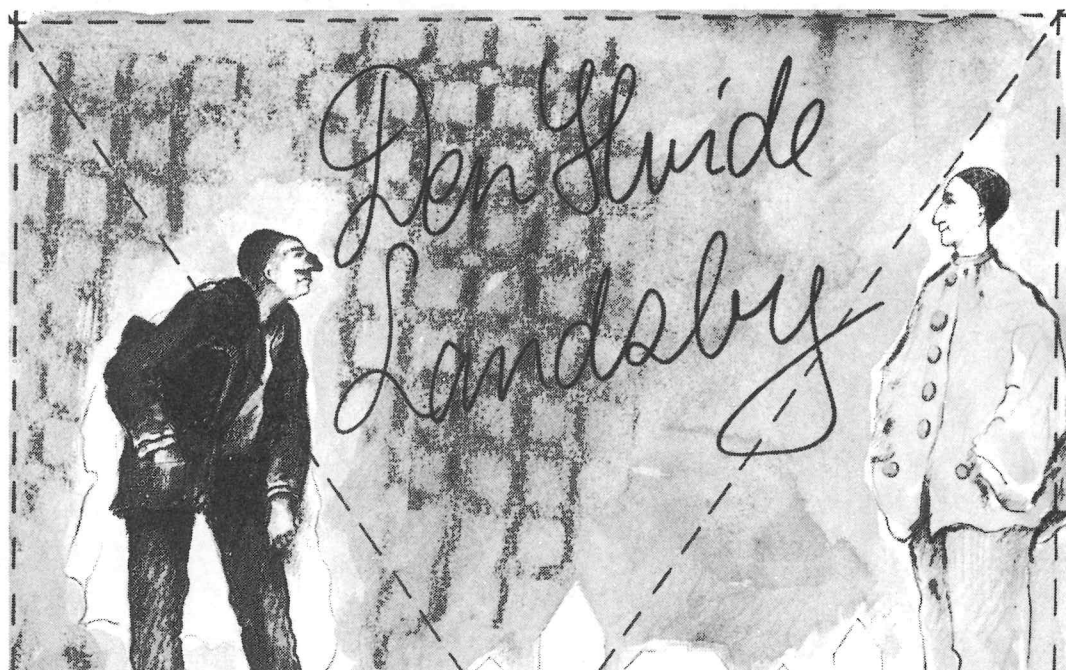
Før har det været sådan, at det har været politikerne, der enerådigt har bestemt. At tage borgerne med på råd er noget helt nyt for dem. Det kræver i virkeligheden en ny bevidsthed både hos politikerne og hos den enkelte. Og at den bevidsthed kommer, kan vi jo kun håbe på.

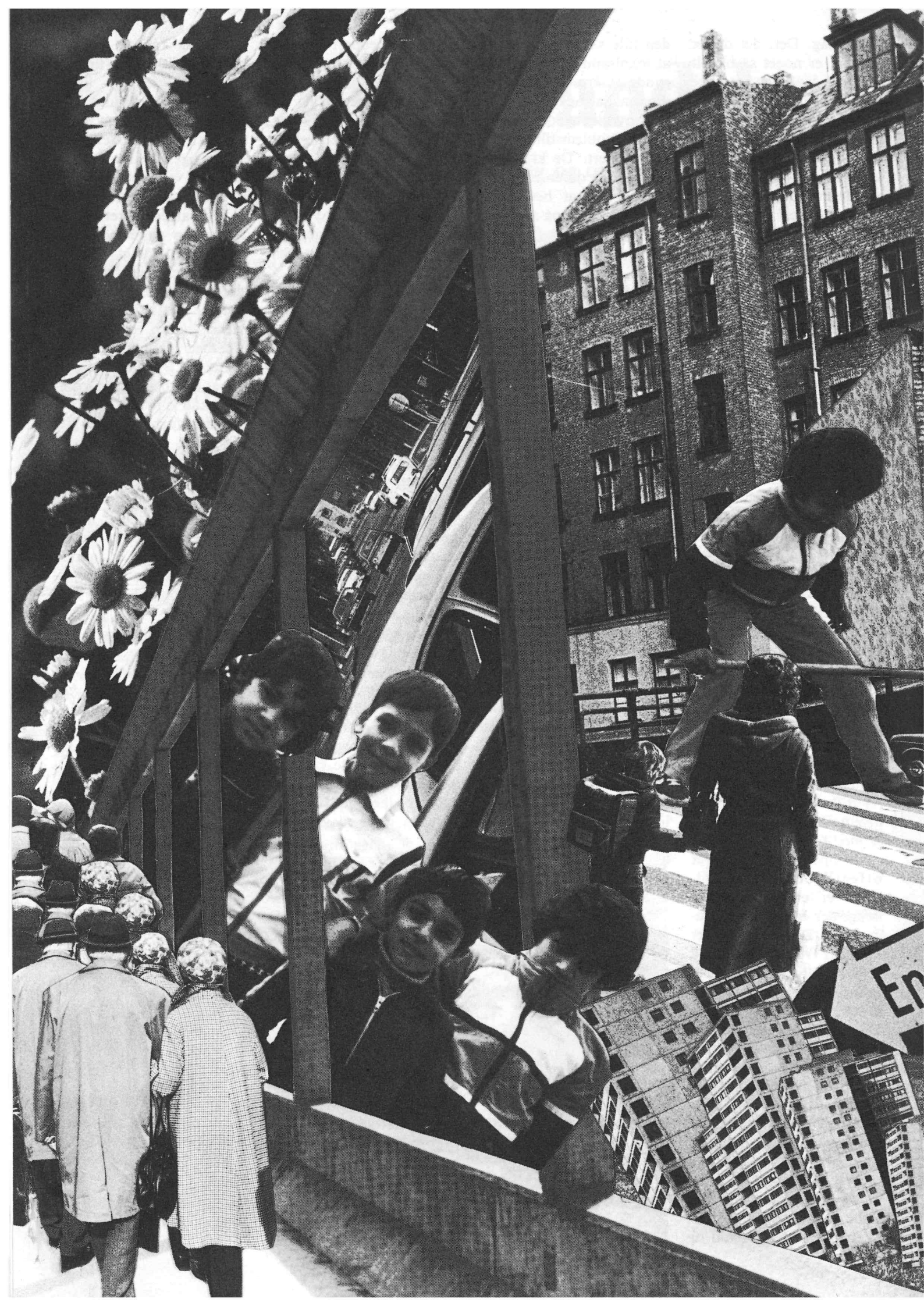
I den forbindelse er det vigtigt at slå fast, at vi i stykket ikke placerer skyld hos nogen af parterne. Vi gør ligeså meget grin med borgerne som med politikerne og omvendt. Det vi vil med stykket er snarere at stille spørgsmålet: hvorfor gik udviklingen som den gik?

Borgerne ønsker en decentral udvikling

NOAH-bl.: *Men det har været helt klart i forhold til de debatter, I har været med til, at folk ønsker en decentral udvikling?*

fortsættes side 24

Utopi & kommuneplan

»De nye kvarterer er begyndt at dominere bybilledet i Gladsaxe. Omstillingen går langsomt, men siden man i 1981 besluttede at planlægge på en ny måde, er ca. 1/3 af Gladsaxe omdannet til de såkaldte »lokalområder«. Man har fra starten været enige om ikke at tvinge nogen til at forlade de gamle boligformer, men efterhånden, som de nye er begyndt at fungere, har flere og flere fået lyst til at prøve noget nyt. Parcelhuskvartererne ændrer langsomt karakter. Skel og hegn forsvinder efterhånden, som parceller lægges sammen og nye huse bygges. Overalt i disse kvarterer er mennesker igang med at ændre boligformerne og omgivelserne«

Alle går rundt og drømmer

Utopier er igen kommet på mode. »Oprør fra midten« og den franske filosof André Gorz's bog »Økologi og Frihed« er eksempler på, at der er salg i visioner om fremtiden. Her midt i krisen er der et åbenlyst behov for at drømme sig til noget bedre. De mere konkrete beskrivelser af hvordan det kunne være virker mere appellerende end gentagne oplysninger om hvor dårligt det faktisk er. Men der er et åbenlyst spring fra nutid til fremtid. De fleste utopier er svage på dette punkt. De tager sjældent stilling til *hvordan* forholdene ændres og kan derfor i reglen vanskeligt bruges i udformningen af en konkret strategi.

Men utopierne er alligevel vigtige. Trods det »uvirkelige« i at beskrive en del af fremtiden tager utopierne udgangspunkt i noget der er »virkeligt« for mange mennesker, - nemlig drømmene om at det kunne være anderledes.

Drømmene viser sig ikke kun i det vi siger, men viser sig på mange forskellige måder. Når jeg anstrenger mig for at undgå unyttige og skadelige tilsætningsstoffer i min mad eller jeg prøver at forbedre min bollsituation ved at flytte til landsbybebyggelsen »Idylparken« er det en del af mine drømme jeg prøver at realisere. Så godt jeg nu kan. For jeg kommer sjældent langt alene. Den måde samfundet er opbygget på tillader kun i mindre grad den enkelte at omorganisere sit liv. Grænserne er sat. Den smule jeg selv kan gøre afhænger derfor af mine egne forudsætninger. Tjener jeg mange penge eller har jeg psykisk et stort overskud kan jeg måske komme lidt længere end dem der sidder hårdt i det kan.

Utopier kan samle nogle af de drømme, mange mennesker alligevel går med, og kan derfor virke mobiliserende. Det er rart at se, at der er andre der går med de samme tanker, som mig.

(Fra Gladsaxe - år 2000)

Utopier kan bruges til at samle nogle af de kræfter op som måske ellers tabes i frustrationer over de ofte mangelfulde resultater på individuelt plan. Omkring kommuneplandebatten er det oplagt at NOAH grupper lokalt formulerer nogle bud på hvilken fremtid de kunne ønske sig. Herved kan de sektorer (trafik, bolig, butikker etc.), som kommunerne oftest adskiller, kædes sammen. Der kan stilles krav til den samlede udvikling. NOAH/Gladsaxe har i sit bidrag til §-6 debatten forsøgt sig med en utopi - Gladsaxe år 2000. Utopien er sammen med en kritik af §-6 redagøren afleveret som kommentar i debatten.

Gladsaxe år 2000 - et eksempel

Et fælleselement i mange drømme er ønsket om enheder, der nemt kan overskues. Det betyder decentralisering. Vores utopi arbejder med en inddeling af kommunen i lokalområder og kvarterer:

»Ifølge planen er Gladsaxe blevet inddelt i 26 lokalområder. Områderne får en størrelse, der svarer til et indbyggertal på 1000-3000 mennesker. I de enkelte lokalområder prøver man at samle alle de funktioner, som i det gamle Gladsaxe var så spredte: Boliger, butikker, mindre industrier, småhåndværk, sport og mødeaktiviteter. Det er meningen, at lokalområderne skal fungere som enheder, som er i stand til at tilfredsstille hovedparten af vore behov.«

Som argumentation for denne samling slås der på de sociale fordele for den enkelte:

»Det er netop en stor styrke ved de nye lokalområder, at børn, unge og ældre lever side om side. Det betyder, at langt de fleste ældre mennesker bliver boende i deres lokalområde og deltager aktivt i dagliglivet faktisk lige til deres død. Mange alderdomshjem er derfor omdannet til aktivitetscentre, mødelokaler osv. De, der har be-

hov for hjælp får det fra lokalt plejepersonale. Det har dog vist sig, at den øgede sociale kontakt i lokalområderne har nedsat behovet for denne »professionelle« pleje.

Utopier kommer alligevel hurtigt til at stille krav til samfundsstrukturere, hvilket også genspejles i beskrivelserne i denne. Det positive ved disse krav er forsøgt fremhævet:

»Selv om den private ejendomsret med hensyn til jord og boliger er opgivet i lokalområderne, betyder det ikke, at man får mindre sikkerhed. Er man først flyttet ind kan boligselskabet ikke flytte folk, før de selv vil. Desuden tillader boligselskabet langt større indgreb i boligerne, end det før var muligt, selv om man ejede boligen. Før måtte man jo tage hensyn til, om den kunne sælges igen, hvilket lagde store begrænsninger på udfoldelsesmulighederne«.

Utopien indeholder beskrivelser af industrierne, af trafikforsyningen, af forholdet arbejdstid-fritid

mm. Det er søgt at konkretisere fremstillingen med eksempler fra dagliglivet:

»Mange mennesker har solgt deres bil og andre er gået sammen om én. F.eks. er 50 beboere i en bebyggelse i Buddinge gået sammen om 4 personbiler og 2 varevogne«.

Nogle områder, f.eks. industriproduktionen, og forholdet mellem arbejdstid og fritid kan ikke behandles uden at stille visse krav til det omgivende samfund. For at imødegå standardafvisningen var det nødvendigt at skrive lidt om økonomien:

»Der var så mange, der var bange for, at de nye forsøg ville betyde en stigende skatteprocent i Gladsaxe. Det har faktisk ikke været tilfældet, selv om lokalområderne har fået mange flere fællesfaciliteter. For samtidigt er behovet for bistand og socialhjælp dalet. De nye lokal-samfund tilfredsstiller i høj grad det enkelte menneskes behov for kontakt til andre mennesker. Det har betydet større tryghed. Tidlige-

re tiders enorme problemer med piller og alkohol er aftaget. Også kriminaliteten er dalet betragteligt.«

Endvidere slås der på besparelserne i transport ved en samling af bolig, arbejdsplads og handel på lokalt plan:

»Stort set alle kan nå deres arbejdssted og gøre deres indkøb til fods eller på cykel«.

Fra drøm til virkelighed

De visioner vi opstiller i sådanne utopier udspringer af de nuværende samfundsforhold. Idealerne for hvordan det burde være ændrer sig med den faktiske udvikling af samfundet. Om 20 år vil vore utopier være anderledes. Men selv om visionerne forandres kan de her og nu bruges som en slags rettesnor for hvad vi skal gøre. De kan hjælpe os med at formulere vore krav til kommuneplanlægningen. Sammenhængende krav til ændring af levevilkårene kan samles

op her. Vore mange enkeltkrav og kampe på miljøområdet kan på denne måde kædes sammen. De kortsigtede kampe kan blive dele af en mere langsigtet.

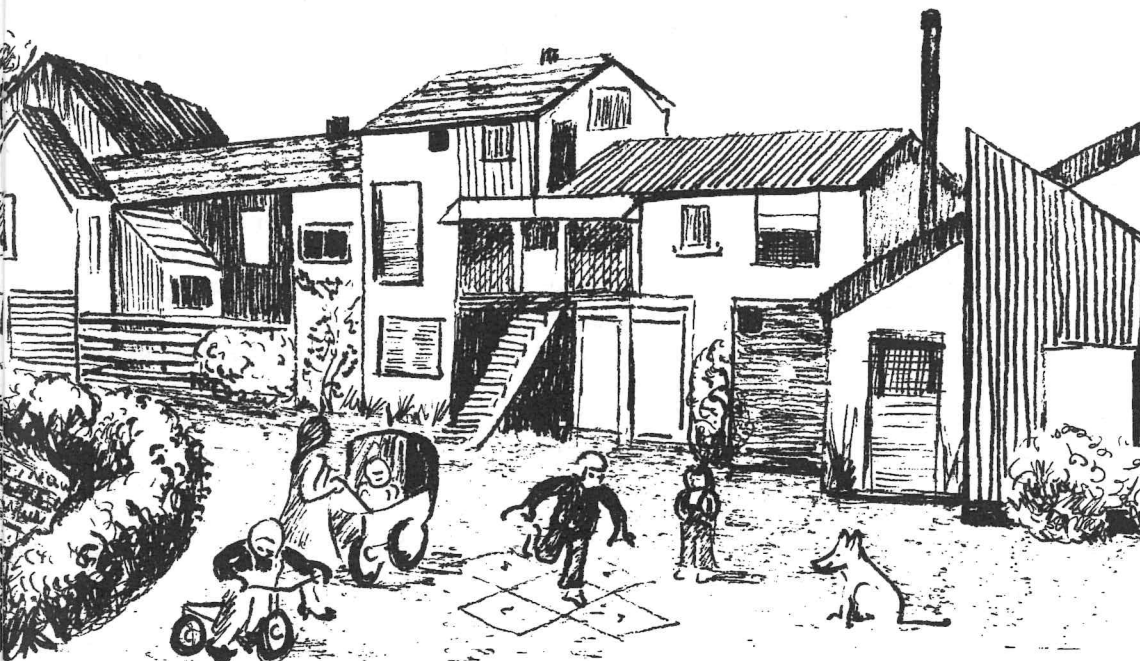
Men vi må være klar over at utopierne kun er et middel. Et middel til at samordne vore mål og til at mobilisere på. Målene forandrer sig og de konkrete måder at kæmpe på må tage deres udgangspunkt i forholdene på lokalt plan.

Af utopierne udspringer konkrete krav og spørgsmål til kommuneplanlægningen. Vi kan f.eks. kræve, at planlæggerne vurderer konsekvenserne for enkelte befolkningsgrupper. Hvilke ændringer i f.eks. de handicappedes levevilkår vil kommunens plan give og hvilken vil vor »utopi« give? Istedet for at vurdere trafikforholdene for sig, boligforholdene for sig osv, kan vi spørge: hvad betyder den og den plan for den og den befolkningsgruppe. Hvad betyder kommunens plan for f.eks. unge familier med børn. Hvor lange transporttider har de i dag (til arbejde, indkøb og institutioner). Vil det bedres med kommunens plan? osv..

Vi må prøve

Den nævnte utopi tager kun i mindre grad højde for, at gennemførelsen i virkeligheden kræver ret så omfattende ændringer i de politiske og økonomiske strukturer. Sådanne krav er ofte uoverskuelige og medfører nemt, at man må opgive at formulere sin utopi. Det må vi se at komme ud over. Bevægelsernes styrke er at vi ikke kræver et samlet overblik. Et sådant må gradvist udspringe af kampene for de opstillede mål (utopier). —

NOAH-Gladsaxe

Planlægningens myter

Når man til daglig taler om myter, tænker man f.eks. på myter om en mand. Tag Einstein. Der er ikke mange, der ikke har fået proppet hovedet med, hvor genial han var. Selvom der er meget få, der egentlig ved hvad det var, han lavede. Jo, han sagde alt er relativt. Om han vitterlig sagde det eller ej ved jeg ikke. Men der er unægteligt et stykke vej fra denne let købte floskel til hans relativitetsteorier! Kort sagt: Myterne omkring Einstein har totalt fordrejet og forvansket personen, hans karriere og hans arbejde.

Men myterne er mere end nogle pudsige og latterlige eventyr. Der findes faktisk myter overalt, hvor vi kommunikerer. I medierne, i vores tale, i vores påklædning osv. Også i planlægningen findes der myter. I det følgende vil jeg prøve at redegøre for myterne og deres betydning indenfor planlægningen. Men først vil jeg klargøre, hvad jeg forstår ved myter.

Myter

Eksemplet Einstein illustrerer, hvordan myter forvansker. Men det viser også, hvordan disse forvanskninger ofte bliver alment accepterede. Grunden til at vi accepterer dem er, at Einstein gøres til et tilfælde, som illustrerer en alment godtagen mening.

Myter er faktisk en slags alment godtagne færdigsyede meninger. De er en slags konventionelle regler for, hvordan man skal mene og tænke om en samling fænomener. F.eks. forestillingen om videnskabsmanden som havende en nærmest hellig, ophøjet, overmenneskelig intelligens. Men HAN er uansvarlig og distræt og kan falde i hænderne på skurke. Dog er HAN samfundets uundværlige støtte. HAN sikrer den teknologiske udvikling, som udelukkende ska-

ber vor velstand og lykke. O.s.v. Einstein er et præmieeksempel!

Myterne består af et omfattende netværk, som fortæller dig, hvad du skal mene om en lang række vigtige ting.

Myten forvansker ved, at fænomener hentes fra sproget, dagligdagen, billeder mm. Der er altså tale om ting, som allerede har en betydning, der imidlertid overskygges af den mening, som myten giver tingene. Myterne om videnskaben og den teknologiske udvikling skubber f.eks. forureningen, madtilsætningsstofferne og arbejds sygdommene helt ud af synsfeltet. Ligesom myterne om Einstein overser hans medansvarlighed for atomvåbenes udvikling.

Planlægningens myter

Betingelsen for at planlæg-

ningen er et mytesystem er altså, at de ting planlægningen handler om får tilskrevet en ny mening. Denne nye mening er forskellig fra den betydning, som tingene rent faktisk har for de berørte befolkningsgrupper. Hvis planlægningen er et mytesystem, må det sikres, at den faktiske betydning ikke truer den tildelte mening. Dette sikrer man sig, ved aldrig at beskrive denne faktiske betydning. Det er tabu for planlæggerne, det kaldes politik.

Vi får dermed den opdeling i mål og midler, som vi kender fra planlægningen. Midlerne er de muligheder, som man skal vælge imellem i planlægningen. Men beskrivelsen af disse muligheder løsrives fra deres konsekvenser for befolkningen. Bagefter skal målsætningen komme ovenfra og pege på de bedste mid-

ler, ganske uafhængig af den faktiske betydning. i Frederiksberg Kommunes oplæg i kommuneplandebatten hedder det f.eks. »Hvilken form for kollektiv opvarmning skal vi have?« Der nævnes et par muligheder og at der er overordnede bindinger. Men hvilken betydning de forskellige muligheder får for mig end ikke antydes. Debatoplægget bliver i sin helhed præget af sådanne uoverskuelige spørgsmål, som kun eksperter forstår ret meget af.

Men selv planlæggernes forståelse begrænses af myterne. De er selv ofre for deres forvanskninger. De almindeligt godtagne politiske meninger bliver en del af planlæggernes egne forestillinger og udøver således en usynlig censur. Frederiksberg Kommune skriver f.eks. »Hvor skal vi bygge 3000 nye boliger?« Her har myterne udraderet en planlægningsmulighed: At vi ikke skal bygge. Myten er, at det er en fordel for kommunen og dermed hele dens befolkning, at der bliver bygget så meget som muligt - i landets tættest bebyggede kommune.

Som grundlag for beskrivelsen af planmulighederne finder man i planlægningen en beskrivelse af de eksisterende forhold. Også her finder man en omhyggelig gåen uden om forholdenes konsekvenser for befolkningen og systematiske udeladelser: »Frederiksberg er godt dækket med buslinier ...« (Kommuneplandebatoplægget). Men det nævnes ikke, at bushastighederne er meget lave pga. biltrafikken, tra-

fiksignalernes skifterytme mv. Det nævnes heller ikke, hvilke konsekvenser det får for hvem; blandt andet fordi planlæggerne ikke ved det. Trafikmyterne lukker folks øjne for sådanne aspekter.

Man kan altså konkludere, at planlægningens myter gør planlægningen uigennemskuelig, umenneskelig og fortiende. Planlægningens myter bliver således en af magtens grundhjørneste.

med en hvilken som helst mening om planmulighederne.

Lad os kikke på Borgmester John Winthers forord til Frederiksbergs kommuneplan debatoplæg og overborgmester Egon Weidekamps forord i det tilsvarende oplæg »Københavnernes København«. Begge forord er bygget stort set ens op. Der tales om de mange muligheder for at forbedre kommunen, om de muligheder

ens udvikling ...« Skriver de to borgmestre. De er ikke interesseret i oplysninger om, hvad forskellige befolkningsgrupper oplever som problemer ved de givne levevilkår. Selvom det vel var allermest dét, der var brug for, hvis de ville leve op til at gøre kommunen »bedre«. Derimod handler debatoplægene om, hvad borgerne kan få lov at mene noget om: »Kommunen fremlægger de ting, det er vigtigt at

litikerne ville høre lidt mere efter, når folks problemer var på tale. Men der er i hvert tilfælde 3 grunde til, at det ikke er tilfældet:

1. Planlægningens myter er led i et større netværk af myter. Lige så snart man gør op et sted vil problemerne brede sig som ringe i vandet. Når cyklisterne f.eks. påpeger det urimelige i deres forhold, opstår der straks problemer med myterne om, at biltrafikken skal afvikles hurtigst muligt, og at fodgængere, cyklister og busser kommer i anden række. Myter som det kræver en bred ryg at gøre op med.

2. Politikerne er bundet af deres politiske ideologier og en lang række overordnede bindinger (f.eks. regionplanmæssige).

3. Den frihed, som politikerne har til bl.a. gennem medierne at producere nye myter, betragter de nok som regel som en velfortjent rettighed. En rettighed der blandt andet bruges til at legitimere beslutninger.

Det er således ikke underligt, at politikere ikke (officielt) skelner mellem meninger og faktiske menneskelige konsekvenser af planlægningen. Og det hører jo også med til myterne, at det kan man ikke. Det kan derfor heller ikke undre, at befolkningens indflydelse på planlægningens afgørende beslutninger har vist sig at blive minimal. På trods af de mange lovende offentlighedsbestemmelser i de nye planlove.

Myternes legitimering

Hvis planlægningen virkelig er et mytesystem, må man forvente, at dette fremgår af den måde man taler og skriver om planlægningen fra myndighedernes side. I fuld offentlighed må det fremgå, at om planmulighederne kan man kun have meninger. Underforstået at planmulighedernes faktiske betydning for berørte befolkningsgrupper er ligeværdig

kommunen lægger frem i oplægget og om borgernes lejlighed til at fremkomme med meninger.

Men man er kun interesseret i folks *meninger*. »... så kommunalbestyrelsen kan få et bredt indtryk af, i hvilken retning, borgerne mener, Frederiksbergs udvikling skal gå.« »... at give kommunens beboere og andre interesserede lejlighed til at fremkomme med tanker og ideer om by-

få drøftet ...« siger Winther. »... en redegørelse for hovedspørgsmålene og de muligheder der er for planlægningen.« siger Wiedekamp.

Det viser sig altså, at de to borgmestre ikke viser den ringeste interesse for, hvordan folk rent faktisk har det.

Myternes funktion

Mange ville nok hævde, at man skulle forvente, at po-

Litteratur
Roland Barthes, *Mytologier*, Rhodos 1969
Vagn Thule Hansen, *Tegn og Erkendelse*, Vintens Forlag 1975
Frederiksberg Kommunes §6-redegørelse, 1980
Københavnernes København, Københavns Kommune 1980

fortsat fra side 9.

de friarealer til børnene, der er stadigvæk ingen kvarterslegepladser og gaderne giver ingen reelle legemuligheder, kun de nærrekreative muligheder bliver forbedret en smule igennem etablering af legepladser og bolignære friarealer, men uden at virke overbevisende.

Den oplagte mulighed der ligger i at kunne omdanne Assistens Kirkegård eller dele af den til kvarterspark er netop blevet udsat mindst 20 år, idet kommunen har besluttet at fortsætte begravelser på kirkegården indtil 2002 og der bliver derfor ingen parkmulighed de næste 30 - 40 år.

Levevilkår og løsningsmuligheder

Alle disse forhold er altså et tydeligt tegn på at kommunen ikke ønsker at varetage de svage og dårligst stillede befolkningsgruppers interesser i den kommende kommuneplan, idet lignende forhold gør sig gældende flere steder i kommunen og der bliver i §6-oplægget ikke gjort forsøg på at løse disse problemer på beboernes præmisser.

Det er derfor vigtigt i den nuværende offentlighedsfase at påpege den manglende levevilkårsindgangsvinkel til planlægningen og beskrive de enkelte befolkningsgruppers pro-

blemer og behov, enten igennem hjælp til disse grupper eller ved at hjælpe organisationer i deres arbejde med at stille krav til planlægningen igennem aktioner, brug af medierne, forespørgelser, fremsendelse af forslag m.m.

Mange af de opridsede problemer skyldes befolkningens manglende indflydelse på egne levevilkår.

Det er derfor vigtigt at der også kæmpes for at give de enkelte befolkningsgruppe reel mulighed for at gøre sig gældende for at få indflydelse på planlægningen.

Et mindretal i Indenrigsministeriets arbejdsgruppe

om nærdemokrati, foreslog i 1977 at udvikle en større grad af brugerdemokrati og at der i større bysamfund kunne ske en opdeling i bydele, styret af bydelsråd. Disse bydelsråd skulle vælges ved direkte valg, samtidig med valg til kommunebestyrelsen. Bydelsrådene skulle have ytringsret og forslagsret vedrørende alle kommunens anliggender med direkte tilknytning til bydelen, og den kommunale forvaltning skulle i sager med direkte tilknytning til bydelen, så vidt muligt indhente udtalelser fra bydelsrådet før sagens fremlæggelse for kommunalbestyrelsen.

Dette viser, at der på

Torben Kierulff Nielsen
06.81

længere sigt er tanker om at udviklingen skal gå i retning af at skabe basis for at overskuelige enheder bliver i stand til selv at administrere lokale opgaver, så der opbygges et selv bærende socialt netværk i nærmiljøet. Det er selvfølgelig et spørgsmål om hvordan den endelige model kommer til at se ud.

For børnenes vedkommende er det vigtigt at de tages aktivt med i demokratiet og arbejdet.

Det er nødvendigt at modellen har en klar og funktionsbestemt nærdemokratisk struktur, der både administrativt og fysisk skaber grundlag for, at beboerne for det første kan overskue og tage aktivt del i lokalsamfundet, og for det andet får større forståelse for samfundsforholdene i det hele taget. De to ting virker gensidigt forstærkende, idet børnene dels oplever at de voksne

trives og arbejder i boligmiljøet, dels at de selv får en funktion og et ansvar sammen med de voksne.

I Københavns kommune betyder dette at kommunen skal opdeles i en mængde selvorganiserede bydele.

Størrelsen af disse bydele skal være på ca. 20000 - 35000 indbyggere, men bestemt ud fra infrastrukturelle, sociale, lokale og landskabelige kriterier.

Det er vigtigt at de rekreative områder gøres til et bystrukturerende element i byen, i modsætning til nu, hvor det er de ubrugelige arealer der udgør de grønne områder.

Der skal derefter fastsættes normer for de nærre rekreative arealer, kvartersparken, bydelsparken og de overordnede naturområder. Det er vigtigt at forstå at det ikke kun er de rekreative områder der skal omstruktureres, men at det

er hele byen, således at der tilstræbes en ligelig fordeling af boliger, erhverv, service, rekreative arealer m.m. i de enkelte bydele. Denne omstrukturering skal bl.a. betyde at de enkelte elementer i byen får en større sammenhæng dvs. at boliger, institutioner, service og erhverv m.m. er placeret i samme bydel og ikke i forskellige bydele med heraf følgende problemer.

Denne model vil give børnene bedre muligheder for at få opfyldt deres krav til kontakt og miljø, og de vil opnå at få en forståelse for samfundet omkring med.

Dette er selvfølgelig en langsigtet noget utopisk plan, men på kort sigt må der kæmpes for bl.a. følgende hovedpunkter, hvad angår fritid og rekreative områder.

1. Arbejde og fritid må for-

deles ligeligt

2. Større indflydelse på egne levevilkår.
3. Bedre mulighed for selvorganiserede fritidsmuligheder.
4. Større sammenhæng mellem fritidsfunktioner og andre daglige funktioner.
5. Udbygning og forbedring af de rekreative arealer.
6. Fritiden må sikres i den fysiske planlægning i lighed med andre sektorer.
7. Adgangsforholdene må forbedres.

Og så mener jeg iøvrigt at hele Vestamager bør sikres til rekreative områder for København, det vil give utrolige muligheder.

Jørgen Abildgaard

Artiklen er udarbejdet på grundlag af en studieopgave fra Institut for By-og Landskabsplanlægning, Arkitekt skolen i København

Reklame og kommunalpolitik

- et eksempel

Københavns kommune har udgivet, - sandsynligvis inspireret af loven om offentlighed i forvaltningen, - en tryksag, der i sin udformning på mange måder anvender de samme finesser, som kendes fra reklamen, og som derfor rejser spørgsmålet, - bliver kommunalpolitik markedsført på samme måde som industriens produkter.

»Københavnernes by« er den romantiserede titel på en brochure, der er udgivet af Københavns kommune. Der er tale om en teknisk set flot og kostbar udgivelse trykt i 4 farver på et kraftigt krideret papir (ikke genbrugspapir).

Denne anvendelse af kostbare materialer og flot trykteknik kendes også fra brochurer for produkter med avanceret teknik (eks. biler, radio og TV) og har til hensigt at give læseren af brochuren en fornemmelse af sagkyndighed, ekspert-

se og troværdighed, - indtryk der også bliver fremmet ved hjælp af de mange diagrammer og oversigtskort, der findes i brochuren.

Derudover indeholder brochuren en del penneteg-

ninger med motiver hentet fra forskellige bydele. Disse tegninger er med til at skabe mere idyl i opfattelsen af byen, fremfor hvis der havde været anvendt mere afslørende fotos af de samme motiver.

Ligesom reklamen aldrig udtaler sig om eventuelle mangler eller negative sider ved et produkt, er indholdet i brochuren holdt i meget overordnede og generelle betragtninger, som på trods af de mange kort og diagrammer ikke bliver problematiseret eller konkretiseret på en måde, så oplysningerne umiddelbart lader sig sætte i relief til den faktisk førte politik, og man må konkludere, at »Københavnerne By« snarere er en udgivelse der skal skabe prestige for kommunens politik, end at give borgerne nogle reelle oplysninger om byens planlægning.

Man kan frygte, at den skjulte »markedsføring« af kommunalpolitik, som omtalte brochure må ses som et eksempel på, er et antag, som mange kommuner vil tage i anvendelse som svar på den stigende kritik, der især kommer fra de mange grupper, der skyder op inden for græsrodsbevægelserne.

S.N.

Det er borgerne, der bestemmer

I vort demokrati er det den enkelte borger, der bestemmer, hvordan landet og den enkelte kommune skal styres og udvikle sig.

I kommuneplanloven - den lov, som den her omtalte planlægning forudsætter - er der i endnu højere grad end ellers satset på, at alle skal kunne komme frem med deres meninger om planlægningen.

I loven forudsættes »en særlig offentlighedsproces«. Det vil med andre ord sige, at alle borgere skal have mulighed for at komme både med kritik og gode råd. Magistratens forslag forelægges for borgerrepræsentationen, men borgerne i København skal være med i debatten.

Det er naturligvis mange problemer, der skal tages stilling til, når væksten i en storby planlægges - mange flere end i mindre kommuner - men netop denne redegørelse skal sikre, at alle kan deltage i løsningen af storbyens problemer i de kommende år. Derfor er dette sammendrag udsendt.

Samtidig er der arrangeret en udstilling **mune Information**, Vester Farimagsgade 1. Her vil særligt sagkyndige også besvare spørgsmål, som optager borgerne. Magistratens forslag til § 6-redegørelsen er også fremlagt her i alle biblioteker samt i andre kommunale institutioner, så den kan benyttes frit af alle borgere, der er interesseret i selve forberedelse af redegørelsen, vil kunne købe den ved henvendelse til Kommuneplansekretariatet. Man vil også kunne få særlig oplysning og tænkning om § 6-redegørelsen ved at blive afgivet til borgerrepræsentationen, eventuelt mindretal i borgerrepræsentationen, kan give udtryk for deres mening.

Det er vort håb, at lokalrådene og faglige sammenslutninger vil tage del i disse initiativer i den økonomiske planlægning.

I Københavns kommunes populæruddrag af §6-redegørelsen kan ovenstående uddrag findes på side 21.

Bemærk, hvordan borgernes indflydelse langsomt svinder ind fra overskriften, hvor »det er borgerne, der bestemmer«, ned til 3. afsnit, hvor »borgerne skal have mulighed for at komme med både kritik og gode råd.«

"Den hvide landsby"
fortsat fra side 15

Gruppen: Ja, og sådan har det også været i regionplandebatten her i Sønderjylland, ja, i alle de amter, hvor problematikken eksisterer. Praktisk taget alle, der har ytret sig, har ønsket en mere decentral udvikling, men den region-

plan, der er kommet ud af det, er en centraliseret plan. Udviklingen kører på teknokraternes præmisser - og de præmisser hedder centralisering.

NOAH-bl.: *Har I fået lyst til at arbejde mere med spørgsmål af denne art?*

Gruppen: Vi har selv syntes, at det var enormt spændende, og med de gode erfaringer, vi har fået, er det klart, at vi kunne finde på at arbejde videre med planlægningsspørgsmål eller andre politiske brændpunkter.

Ihvertfald mener vi, at dramatik kan være en måde at få folk over den afmægtighedsfølelse overfor offentlighedsbestemmelserne, som mange, der har været aktive i regionplandebatten og ingen resultater har fået ud af det, sidder med nu.

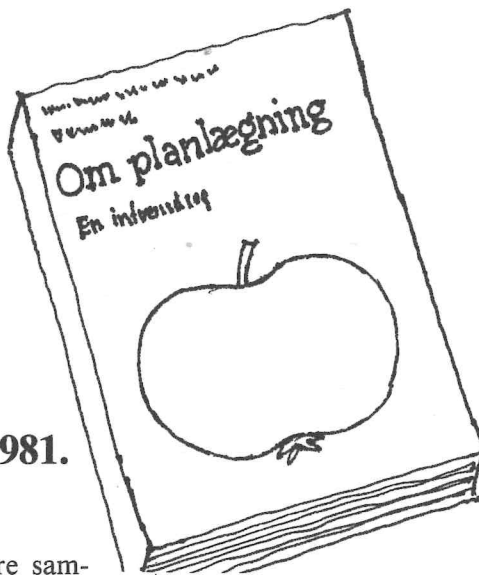
TKN

Anmeldelse:

**Holger Bisgaard, Ole Horskær
Madsen og Claus Pichard.**

**Om planlægning – en
introduktionsbog**

**Hans Reitzels Forlag. København 1981.
176 sider, kr. 108,50.**

»Dette er ikke bogen, som giver løsningen på planlægningsproblemerne i vore byer eller i landområderne. Det er derimod en introduktion, som skal bidrage til forståelsen af de planlægningsproblemer, som vi møder i de omgivelser, vi lever og færdes i.«

Således skriver forfatterne til bogen »Om planlægning – en introduktionsbog« i deres forord.

De fleste af os har sikkert følt behovet for at se de enkelte planlægnings-

processer i en større sammenhæng, eller endda blot at forstå de enkelte fagudtryk. Med denne bog er man hjulpet godt på vej.

Bogen forsøger at give en forståelse for den samfundsmæssige udviklings betydning for byudviklingen og for planlægningsproblemerne, samt for hvorledes planlægningen gribes an i vort samfund.

I bogen gennemgås de plantyper og love, som anvendes i den fysiske planlægning, samt en beskrivel-

se af den politiske proces, der ligger bag udarbejdelsen af planerne.

Gennem en historisk oversigt af planlægningen i Danmark, belyst gennem talrige eksempler, påvises at planlægning ikke er en neutral og faglig disciplin, men derimod er politisk og tjener bestemte klasseinteresser.

Med indførelsen af det nye planlægningssystem, planlovreformen, har den enkelte borger, interesse-

gruppe m.v., på papiret, fået mulighed for at påvirke den fremtidige planlægning. Denne ret er som regel illusorisk, men kan dog bruges, hvis disse grupper gør sig klart og tydeliggør for andre, hvilke interesser planerne tjener.

Med andre ord: Det gælder om at politisere den offentlige debat.

For alle, der ønsker en større forståelse af planlægningsproblematikken og ønsker at deltage i den offentlige debat, er denne bog et godt redskab.

Bogen, der er rigt illustreret med tabeller, kort o.lign., kan bruges som opslagsbog, undervisningsmateriale, i studiekredse osv.

Desuden er den forsynet med en fortegnelse over fremmedord og fagudtryk, samt litteraturliste med forslag til videre læsning om emnet.

B.S.N.

Anmeldelse:

Jette Rank, Henrik Blicher Pedersen: KRÆFT – biologi og kemiske miljøfaktorer Nucleus kernehæfte nr. 5 1981. 132 sider. Pris kr. 47,50

Bogen er en indføring i problemerne omkring miljøbetinget kræft med gymnasieskolen og HF som målgruppe. Nucleus er biologilærerforeningens forlag, og kernehæfterne er emnehæfter med tilhørende opgaver og forsøg.

Lad os sige det med det samme: Jette og Henrik har her lavet en meget brugbar og god bog – også til andet end skolebrug. Brugbar, fordi den er fuld af gode tabeller og figurer. God, fordi den fremstiller alle de væsentlige punkter

indenfor emnet, der netop nu debatteres mellem miljøgrupper og myndigheder, og blandt videnskabsfolk internationalt.

Til den første kategori hører spørgsmål som: Tilsætningstoffer? – Hvad går epoxy-sagen ud på? – Hvilke stoffer regnes herhjemme som kræftfremkaldende for mennesker? – Hvad siger danske love om kræftbeskyttelse? – Og fra den internationale diskussion – er der en sammenhæng mellem arv og miljø – Er befolkningsundersøgelser menneskeforsøg? – Er der en nedre grænse for stoffers kræftfremkaldende virkninger? – Hvordan testes kræftfremkaldende stoffer? (Bogen indeholder

tillige en »køgebogs«-vejledning i Ames-test) – Er kræft en mutation? – Hvilken betydning har tobak? – Hvad er en miljøfaktor?

Mange af disse problemstillinger er fremlagt med uddrag af/eller figurer fra originalmaterialet, og i det hele taget meget sagligt. Forfatterne lægger ikke skjul på deres holdning til de mange politisk orienterede spørgsmål indenfor emnet, og vi vil heller ikke anklage dem for at betro sig til den værdifri videnskab. Dette gir væsentligt kvaliteten af bogen som lærebog, idet stoffet netop ikke fremlægges på den sædvanlige ensidige skolebogsmaner: »sådan siger videnskaben«. Det gør bogen anvendelig uden for skolen som introduktion for folk med interesse i emnet f.eks. græsrodde i NOAH, på arbejdspladserne o.s.v.

En del af bogen bærer naturligvis præg af at det er en skolebog, f.eks. gennemgangen af DNA's opbygning, biokemiske og genetiske forklaringer af mutationer samt opgaver og forsøg, men bogen kan læses på mere end en led, og disse afsnit kan springes over. Ordvalg og faglig sværhedsgrad passer til gymnasie- og HF-niveau, samtidig med at den ville være et godt udgangspunkt for tværfagligt samarbejde. Her vil vi godt fremhæve opgaverne, der er usædvanligt inspirerende og perspektivrige af gymnasieopgaver at være. Vi mener dog at alle med et vist kendskab til miljøproblemer kan få en god indføring i problemerne omkring miljøbetinget kræft ved at spendere nogle timer på denne bog. Vi anbefaler den varmt.

NOAH/kræft København

Kommentar

Kære NOAH/Jeppe Læssøe Hansen & Asger Meulengracht Olsen.

Hermed en kommentar til artiklen i NOAH-bladet nr. 74 »Stramninger vil ikke gavne miljøbevægelsen«, hvori I blandt andet refererer til mit læserbrev i Information d. 17.9.81.

På mange måder synes jeg egentlig trods overskriften, at I giver mig lidt ret, og vi er formentlig på bunden langt mindre uenige, end I vil gøre det til med jeres noget dogmatiske formuleringer.

Alligevel vil jeg gerne prøve at klargøre mine synspunkter nærmere på basis af jeres artikel.

Følgende pasus fra artiklen forekommer mig central:

»Arbejdet retter sig mod et *delområde* af den aktuelle virkelighed (f.eks. det fysiske miljø). Formålet defineres *bredt*, således at mange kan slutte op om det. Med udgangspunkt i *konkrete problemer* føres kampen for at løse disse *udenomsparlamentarisk*. Organisatorisk er bevægelsen decentraliseret; *selvorganiseringen* er det bærende princip.«

Det er for mig at se netop opsplittningen i delområder, der for mig at se er problematisk. Ganske vist er det naturligvis lettere at skabe en følelsesladet populær opbakning bag et delområde i et konkret enkelttilfælde, men netop derfor er det jo relativt let for politikerne at afvise miljøaktivismen som uansvarligt sværmeri og ikke se den som et reelt *modspil* til den førte politik, hvor mange enkelt-

hensyn nødvendigvis skal passes sammen. Politikerne kan jo ikke, hvor gerne de end ville, gøre alle tilpas på alle punkter samtidigt, allermindst når der evt. er tale om indbyrdes modstridende interesser hos de samme mennesker. Desuden har politikerne med et udenomsparlamentarisk modspil meget lidt mulighed for at bedømme, hvem og hvor mange, der egentlig tegner sig for den pågældende kampagne, m.a.o. hvor repræsentativt kravet er, hvor godt det er gennemtænkt, og hvem der i det hele taget skal føres dialog med. De kan derfor, i og for sig med en vis rette henvisning til, at det er dem, der som folkevalgte har mest kompetence til at definere almenvellet.

Der tales så foragteligt om *stramninger* og *hierarkisk opbygning*, men dette behøver jo ikke at være ensbetydende med, at en central ledelse nødvendigvis skal sidde og bestemme, hvad resten skal tro på og kæmpe for i et og alt. Derimod kunne det vel nok være rimeligt med en mere systematisk organiseret arbejdsdeling specielt hvad angår indsamling af informationer, analyser, ajourføring af sager, mødearrangementer osv. og ikke mindst i forbindelse med det meget krævende arbejde med at formulere nogle kvalificerede utopier, der kan indgå i den politiske argumentation.

Et egentligt miljøparti kunne have til formål at skabe en nøgtern debat om de alternativt mulige strategier med de fulde sociale (levevilkårsmæssige) konsekvenser belyst

og dernæst få medlemmernes repræsentative holdning til dem tilkendegivet ved demokratiske afstemninger, hvorefter den officielle politik så kan føres i overensstemmelse hermed. (Med de til rådighed stående midler).

Dette kunne jo i virkeligheden betyde en reel *demokratisering*, for enhver ved jo, at i praksis tjener et antiautoritært image (uden formaliserede demokratiske spilleregler) ofte som skalke-skjul for en (velformuleret) elite, der bruger det til at befæste sin magt og forebygge nærgående kritik (å propos f.eks. Tvind-polemikken). Dermed vil »græsrodsorganisationsformen« absolut ikke være overflødiggjort, tværtimod kunne bevægelsesformen som basis være et sådant »alternativt« partis særlige styrke og berettigelse i forhold til de traditionelle elitært prægede partier. Men i modsætning til jer tror jeg altså, at en eventuel politisk overbygning på det antiautoritære græsrodsarbejde vil kunne betyde en vældig styrkelse af miljø/økologi-sagen i enhver henseende, ikke kun på det praktiske herog-nu-plan, men sandelig også på bevidstgørelsesplanen og til gavn for den folkelige bredde, nemlig i kraft af øget kvalitativ *troværdighed* (på den i virkeligheden lidt infantile se-hvad-degør-attitudes bekostning).

Jeg forstår da i og for sig godt, at man kan være nervøs for at miste en del opbakning fra borgerligt sindede kredse i miljøbevægelsen som følge af en politisk op-

Symp af

»Det er min opfattelse, at man kan udlede svovlet, når fortyndingsforholdene er gode, og komme til rette med forsureningsproblemet ved kalkning.«¹⁾

Manden bag denne holdning er den svenske elværksmand, Anders Karlén, ansat hos Statens Vattenfallsverk i Stockholm. Elselskabernes interesse i at udbrede denne opfattelse af, hvordan svovlforureningsproblemet fjernes, er klar nok. Befolkningens og myndighedernes pres på elselskaberne for at få dem til at nedsætte svovludslipene ved røgrensning øges efterhånden. Det kræver en stor investering, som elselskaberne bestemt ikke har lyst til at foretage. Slet ikke her under krisen. Offentligheden skal altså helst få indtryk af, at svovlrensning er unødvendigt.

Karléns udtalelser må imidlertid siges at give udtryk for en yderst indskrænket opfattelse af problemerne omkring svovlforureningen fra olie- og kulfyrede anlæg.

stramning af miljøkampen, der uden al tvivl vil gå i decideret venstreradikal retning, men det forekommer mig på den anden side, at f.eks. EF afstemningen med al tydelighed demonstrerede det kortsynede i strategien med »for sagens skyld« at tage revl og krat med.

Med de bedste ønsker for det fortsatte arbejde

Venlig hilsen

Søren Blaabjerg

tombehandling forurenede søer

Rensning af kraftværkernes røg for svovl er overflødig og spild af penge. Svovlforureningsproblemet kan løses billigere på anden vis. Dette budskab blev videregivet til vore hjemlige elværksfolk på kursus af en svensk kollega.

Gi' søen kalk

Karlén beskæftiger sig udelukkende med de konsekvenser svovludledningen har for miljøet i søer. Den udledte svovldioxid omdannes i atmosfæren til svovlsyre, som falder ned sammen med nedbør. I kalkfattige søer, som især findes i Sverige, resulterer den syreholdige nedbør i, at vandet i søerne bliver surt.

Den økologiske balance i søen kan herved forrykkes. Nogle af de oprindelige dyre- og plantearter kan ikke længere leve i vandet og forsvinder, eventuelt til fordel for overvægt af andre arter.

I stedet for at fjerne årsagen til, at søerne bliver sure, foreslår Karlén, at man skal fjerne symptomerne: Søen skal behandles med kalk. Denne skal opheve svovlsyrens forurenende virkning. Det er meget billigere og mere effektivt, mener han, end at fjerne svovludslippet ved kilden. Og svovlforureningsproblemet skulle så være løst.

Karlén overser (fortier) imidlertid et lille problem. Nemlig at forsurening af søer langt fra er den eneste skadevirkning ved svovludslip. Andre virkninger kan registreres som følge af svovlforurening.

Først og fremmest er

svovldioxid og svovlsyre sundhedsfarligt at indånde, idet det kan have skadelig virkning på åndedrætsorganerne.²⁾ Endnu er viden om den præcise virkning af disse stoffer mangelfuld. Det hænger bl.a. sammen med, at en række faktorer har indflydelse på, hvilken effekt indånding af stofferne har. F.eks. hvilke andre forurenende stoffer, der findes i luften.

Svovlforureningens effekt på befolkningens sundhedstilstand kan således ikke gøres eksakt op. Men der er ingen tvivl om, at svovlforureningen er sundhedsfarlig og at de sundhedsmæssige konsekvenser ikke kan fjernes med vidundermidlet kalk!

Det har desuden i flere år været erkendt, at svovlforureningen er årsag til store materielle skader på bygninger, biler, m.v. Huse forvitrer og biler, cykler, tagrender o.lign. ruste p.g.a. svovlsyren i nedbøren. Store beløb bekostes hvert år til reparationer og udskiftninger forårsaget af svovludslip.

Energipolitik

Den eneste rimelige måde at klare svovlforureningsproblemet er at fjerne årsagen. Altså undgå/formindske svovludslippene. Dette kan ske på flere måder.

Grundliggende handler det om energipolitik. En

kritisk vurdering og prioritering af, hvad vi skal bruge energi til, vil ganske givet reducere energiforbruget. Det vil i sig selv mindske svovludslippet, da bl.a. elproduktionen, som baseres på kul og olie, vil falde ved formindsket energiforbrug.

En omlægning af store dele af energiforbruget fra kul og olie til svovlfrie energikilder, eksempelvis vedvarende energi og naturgas, vil reducere svovlforureningen betydeligt.

Der er store forskelle på svovlindholdet i kul og olie afhængig af, hvor i verden brændslet hentes.

I det omfang det stadig er nødvendigt at bruge kul og olie må det derfor være et krav, at der anvendes de mindst svovlholdige typer. De er ganske vist dyrere end de svovlholdige. Men befolkningens sundhed må gå forud for elskabernes rentabilitet.

Iøvrigt tror jeg, at brug af billige svovlholdige brændsler på længere sigt vil vise sig samfundsøkonomisk at blive dyrere end at bruge de mindre svovlholdige, selv om disse umiddelbart synes dyrest. Konsekvenserne af svovlforureningen er jo store omkostninger til læge- og hospitalbehandling af mennesker, der bliver syge af forureningen, og til materielle skader og til produktionsstab i skov- og landbrug.

Det svovludslip, der stadig, trods de nævnte energipolitiske foranstaltninger, kommer fra røgen fra fyringsanlæg, må fjernes med de til enhver tid kendte, bedste røgrensningsmetoder.

W.K.

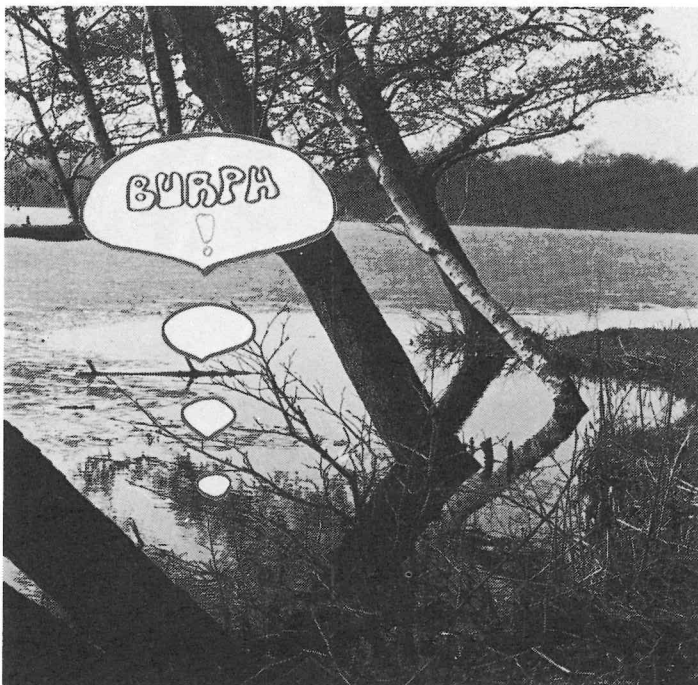
NOAH/Kbh.
- Energigruppen

Noter.

1) Elektroteknikerens. Nr. 20. 22/10-1980. p. 472.

Medlemsblad for Danske Elværkers Forening og Elektroteknisk Forening.

2) For en uddybning af de sundhedsskadelige virkninger af svovlforurening se NOAH nr. 54, maj 78.

Dagbog over Energilejr 1980

Lørdag: Færge fra Fåborg. Brugte tiden ombord til at gætte, hvem af de ombordværende, der skulle med mig på ølejr. Vi blev mødt af planlæggerne i en rød jeep, som tog bagagen med, så vi slap for at slæbe den de 6 km til lejren. Jeg skulle nok have taget cyklen med alligevel, for der var ikke så mange cykler på lejren.

Jeg var lidt beklemt ved situationen, men kom hurtigt i snak med de andre og da vi nåede lejren forsvandt min usikkerhed som dug for solen i varm cacao med boller.

Vi havde bål om aftenen.

Søndag: Vi delte os ind i grupper. Jeg var på morgenmadsopvaskeholdet, men vi havde glemt at tænde for vandvarmeren, så det tog en rum tid, før vi kunne komme igang. Det var ellers lækkert at vaske op i det fri, hvor man kunne plaske som man ville.

Efter morgenmaden var der nogle NOAH-folk, der fortalte om NOAHs ideer og projekter. Om eftermiddagen gik min gruppe i gang med at bygge solfanger.

Vi havde bål om aftenen.

Mandag: I dag fik nogen af de andre lokket mig med i vandet inden morgenmaden. Det var koldt, men solen varmede - bagefter.

Stor diskussion i solfangergruppen: skulle vi bare gå i gang og bygge solfangeren eller skulle alle forstå princippet i opbygningen i den. Vi prøvede at holde os til det sidste: en af de »kloge« fortalte alt om selvcirkulerende solfangere, vandtankens ophængning i forhold til absorbereren, rørdimensioner etc....

Vi havde bål om aftenen.

Tirsdag: I dag kunne jeg ikke holde mig længere, men måtte vove mig ned til multen. Det var egentlig meget hyggeligt at sidde og snakke samtidig. Efter endt gerning lagde jeg veltilfreds låget på, mens jeg tænkte, om 2 år er det her muldjord.

I dag var der et spændende oplæg om et lokalt energiprojekt. Diskussionen fortsatte på stranden om eftermiddagen.

Vi havde bål og folkedans om aftenen.

Onsdag: Knokler med solfangeren afbrudt af solbadning og hønsejagt, da der pludselig stod en høne og pikkede i absorbereren.

Der er kø ved multen.

Vi havde bål om aftenen.

Torsdag: Der var oplæg igen i dag om vindmøller, og der var kæmpejubel, da vores vindmøllehold fik møllen op at stå.

Om eftermiddagen var der den traditionelle fodboldkamp mod øens beboere, som vi heldigvis tabte stort til - for det gode naboskabs skyld!!

Vi havde bål om aftenen.

Fredag: Det øser ned i dag og heldigvis har jeg mit regntøj og støvler med så det er egentlig meget sjovt. Om aftenen sad vi i soveposerne i teltene med te og digtede fællessange. Det var enormt hyggeligt. Ved midnatstid blæste det så meget at et af teltene var på vej væk. Alle sprang omkring og hev i barduner og hamrede teltpløkke ned og da teltet stod igen var stemningen helt i top.

Vi havde ikke bål om aftenen.

Lørdag: I dag skinnede solen til gengæld fra en skyfri himmel og det var lige det der skulle til for at få parabol-solfangeren til at virke. Ole kogte æg på den i timevis.

Maden er ellers blevet bedre dag for dag. Der er vist konkurrence i luften.

Vi havde bål om aftenen ... men senere gik vi til bal i forsamlingshuset med de lokale.

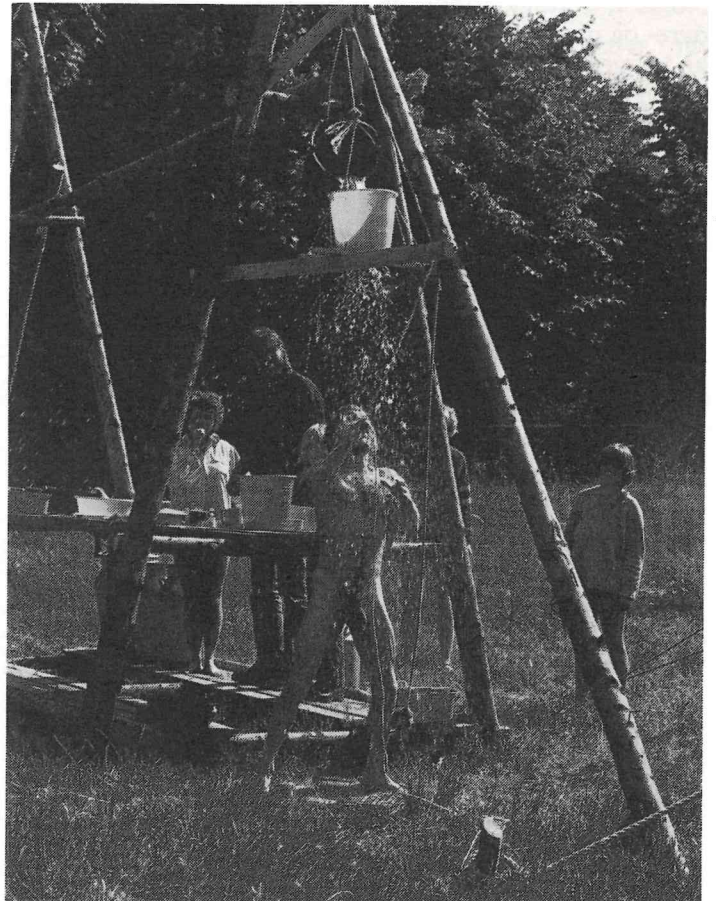
Søndag: Sent op.

Formiddagen gik med volleyball. Jeg er ved at være ret god. Vi fik varmet vand til opvasken med solfangeren i dag. Hurra!

Hele dagen blev vi pirret af duften af spidstegende lamemekød til vi ved 7-tiden kastede os over maden og spiste og drak hele natten.

Vi havde osse bål.

Mandag: I dag er sidste dag og øv hvor er det trist. Det er hårdt at skulle sige farvel til folk man er kommet til at holde af og adresserne blev flittigt udvekslet. Om ikke andet ses vi til næste år på NOAH-lejr.

NOAH Miljø-ø-lejr 81

Har du lyst til at tage på ølejr i din sommerferie, så er der igen i år NOAH ølejr på Avernakø i det sydfynske øhav.

NOAH er en bevægelse, som har til formål at forbedre det levende miljø, ved aktivt at bekæmpe miljødelæggelsen og dens årsager og anviser alternativer.

Lokalgrupperne i NOAH beskæftiger sig bl.a. med problemerne omkring forurening, tilsætningsstoffer i madvarer, trafik og byplanlægning.

Avernakø har en skøn natur, og strand, skov og marker omgiver lejren. Omgivelserne giver dig mulighed for at få en dejlig ferie, og samtidig vil du få lejlighed til at sætte dig ind i forskellige miljøproblemer gennem oplæg, diskussioner og praktisk arbejde, som at lave energianlæg, teater osv.

Lejren er inddelt i forskellige emneperioder, men fælles for lejrene er, at vi vil prøve at leve efter en økologisk grundholdning. På alle perioder vil der desuden være information om NOAHs arbejde.

Lejrens emneperioder er i år: Forlejr, energilejr, madpolitik, levevilkår og individet og omgivelserne.

Forlejr: 13.6.-20.6. 210 kr.

Her skal lejren gøres beboelig til den egentlige lejr starter, og derfor er det de praktiske ting det gælder. Her betales kun for kosten.

Energilejr: 20.6.-1.7. 880 kr.

Vi vil se på, hvilke sammenhænge der er mellem holdningen til A-kraft Nordsøolie og vedvarende energikilder, og på den varmeplanlægning, der i øjeblikket foregår i danske kommuner. Vi vil også prøve at bygge nogle vedvarende energianlæg, der kan bruges på lejrene.

Madpolitik: 1.7.-11.7. 800 kr.

Hvordan får vi en fornuftig ernæringspolitik? Vi skal ikke stræbe efter at blive små eksperter, men snarere prøve at finde nogle klare holdninger og mål.

Levevilkår: 11.7.-22.7. 880 kr.

Hvorfor går så mange af os rundt og har det ikke så godt? Er det samfundets skyld – min ulykkelige barndoms – min egen – eller hvad? Vi vil snakke om livskvalitet i land og by, NOAHs arbejdsmetoder og målsætning, selvforsynende enheder, økologisk landbrug mv.

Individet og omgivelserne: 22.7.-1.8. 800 kr.

Vi vil se på hvad det er for ting, der gør, at vi ikke har det så godt som vi kunne. Hvad man selv kan gøre for at forbedre sin tilværelse og hvad man i fællesskab kan gøre, for at ændre miljøet omkring en. Vi vil lægge vægten på: Individet – boformerne – arbejdet.

Miljøtræfuge: 2.8.-8.8.

NOAH indbyder i denne uge miljøbevægelsen (og andre interesserede) til diskussioner og samvær omkring miljøpolitiske problemer, organisationsformer, konkrete miljøpolitiske aktiviteter m.m.

Prisen for lejrene er 80 kr. pr. dag incl. kost. Børn 0-2 år 10 kr. pr. dag, 3-12 år 40 kr. pr. dag. Du kan få yderligere oplysninger ved at henvende dig på NOAHs sekretariat, Rådhusstræde 13, I. 1466 København K. Tlf. 01 - 15 60 52. Telefontid: man & ons. 19-21, tirs & tors 15-17.

Ellen Kristensen

Miljøvenligere teknologi

På internationalt plan er der i de seneste år opstået et nyt begreb i den miljøpolitiske terminologi: Low and Non Waste Technology (L/NWT), hvilket vel bedst kan oversættes med »affaldsfattig og affaldsfri teknologi«. Betegnelser som »teknologi, der skaber mindre affald, »mindre forurenende teknologi« eller »miljøvenligere teknologi« ses også, men ingen af betegnelserne dækker helt præcist.

FNs økonomiske kommission for Europa, ECE, der må siges at have introduceret begrebet, har defineret det på flg. måde:

»L/NWT er planlægning og styring af de menneskelige aktiviteter (»teknologi«), der kan sikre mindst muligt spild af materialer og energi, hvorved man opnår både en mindre belastning af omgivelserne og en bedre bevaring af de naturlige ressourcer.«¹⁾

L/NWT står for både 1) procesændringer i produktionen, der medfører mindre affaldsmængder eller mindre farligt affald pr. produktenhed, 2) genanvendelse af affaldsstoffer både indenfor og udenfor den enkelte virksomhed, samt 3) ændringer i produkterne, der medfører mindre affaldsmængder eller mindre farligt affald i forbrugsleddet. L/NWT omfatter også teknologi, der sparer på energiresourcerne og vedrører alle led i produkternes kredsløb, lige fra råstofindvinning til affaldsbehandling. I visse sammenhænge anvendes betegnelsen L/NWT kun om den første

kategori (procesændringer), da der findes andre betegnelser for de to andre kategorier (genanvendelsesteknologi og produktlevetid osv.).

Nogle eksempler

Lad os se på nogle eksempler på L/NWT:

- Der anvendes en del sølv til fremstilling af fotografisk papir. Ved fremkaldning opløses noget af sølvet i fremkaldervæsken, der tidligere blot blev kasseret efter brug. Efter at priserne på sølv er steget kraftigt, er det blevet mere udbredt at indvinde sølvet fra den brugte fremkaldervæske ved elektrolyse (kategori 2).

- Desuden er firmaerne i den fotografiske branche begyndt at begrænse brugen af sølv ved fremstilling af fotografisk papir (kategori 1).

- For en lang række produkters vedkommende fin-

der der en kraftig levetidsforkortelse sted. Ved at forlænge levetiden og gøre det lettere at reparere produkterne (uden at gøre dem urimelig dyre og klodsede), kunne der spares på ressourcerne og mindske affaldsmængderne (kategori 3). Dette er nogle typiske eksempler på L/NWT. Der findes flere eksempler i literaturhenvi-ning 3), som omtales i NOAH 74.

Miljøteknologiens 2. generation

L/NWT bør nok betragtes som et led i en ny miljøpolitisk strategi, hvor man forsøger at lægge mere vægt på den forebyggende indsats, i modsætning til tidligere, hvor indsatsen i højere grad har været afhjælpende/lappende. Desuden er der vel også et behov for at tilpasse miljøpolitikken til de anderledes økonomiske forhold, der

hersker nu. L/NWT kan således ses som miljøteknologiens 2. generation, hvor den såkaldte »filterteknologi« (vand- og luftforureningsfiltre) repræsenterer miljøteknologiens 1. generation.

I relation til de ofte anvendte begreber for miljøbevidsthedens udvikling (2), kan man sige, at den offentlige miljøbeskyttelse hidtil mest har befundet sig på »skralde- og filterstadiet«. En større satsning på L/NWT kunne tyde på en overgang til »økostadiet«. Denne beskrivelse af miljøbeskyttelsen er naturligvis meget firkantet, for miljøbeskyttelsen har altid været praktiseret på alle niveauer, men hidtil har hovedvægten ligget på den kortsigtede, afhjælpende indsats.

L/NWT er ikke noget nyt. Selve begrebet L/NWT er nyt, men ikke den idé, som det står for. Genanvendelse, delvis lukkede produktionskredsløb, råvarebesparelser og forlængelse af produktlevetid har længe været kendt - og i visse tilfælde praktiseret. Det har også længe stået på miljøbevægelsens ønskeliste. For de private virksomheder er nogle af ideerne i L/NWT også kendt i forvejen. Genanvendelse af spildstoffer og råvarebesparelser har længe været metoder til økonomisering med virksomhedens ressourcer. Disse har imidlertid altid skullet afpasses i forhold til andre økonomiseringsmuligheder i produktionen, så som f.eks. økonomisering med ar-

bejdskraft og kapitalomkostninger. I en periode med stagnerende lønninger og stigende råvarepriser er det ikke underligt, at disse metoder bliver mere aktuelle.

ECE's arbejde

Når organer som ECE interesserer sig for L/NWT er det vel fordi, man mener at det er et middel til at opnå miljømæssige forbedringer, som indenfor visse grænser kan accepteres af industrien.

I første omgang er ECE gået igang med at lave et katalog over kendte eksempler på L/NWT. Kataloget skal bestå af bidrag fra de enkelte medlemslande, der hver især skal foretage beskrivelser af typiske eksempler på »affaldsfrie teknologier« i landene.

Hensigten med kataloget er at udbrede kendskabet til de forskellige former for L/NWT. ECE må naturligvis respektere de private virksomheders hemmelighedskræmmeri med hensyn til en lang række forhold vedrørende produktionen. Det kan derfor være vanskeligt at få oplysninger frem om nye, effektive for-

mer for L/NWT, da det jo er et konkurrencemoment mellem de forskellige virksomheder. Spørgsmålet er således om kataloget får nogen direkte betydning for udviklingen af L/NWT og for nedbringelse af forureningen. Til gengæld kan de nationale myndigheder drage nytte af at vide, hvad der rører sig på området, for dermed at vide hvilke miljømæssige standarder, de kan forlange for forskellige industrigrene.

Desuden har ECE-landene vedtaget en deklaration om L/NWT, der foreslår en øget støtte og udvikling af L/NWT.

EF-kommissionen arbejder med samme problematik under betegnelsen »Clean Technology«.

En ny dansk miljøstøttelov

I følge en ny »Lov om miljøstøtte« er det nu muligt for private virksomheder at opnå støtte til investeringer i »mindre forurenende teknologi«. Denne lov afløser en tidligere miljøstøttelov fra 1975, hvorefter der kunne ydes støtte til private virksomheders investeringer i »forureningsbegræn-

sende foranstaltninger«, hvilket fortrinsvis vil sige miljøteknologi på »filterstadiet« (altså »filtre« der tilbageholder forurenende stoffer eller f.eks. højere skorstene, der sikrer en kraftigere spredning af forureningen). Efter den gamle miljøstøttelov kunne tilskud kun ydes til virksomheder, der var i drift før november 1974, da miljøloven trådte i kraft. Begrundelsen for at støtte netop disse virksomheder var, at de ikke havde haft mulighed for at tage højde for de skærpede miljøkrav, som miljøloven skulle medføre.

Denne støtteordning fortsætter efter den nye miljøstøttelov, som altå udvides med også at omfatte »mindre forurenende teknologi« eller »procesomlægninger med miljøvenligt sigte«. Man forsøger hermed - omend i det små - at støtte en udvikling henimod anvendelsen af L/NWT.

Ved vurderingen af støtteansøgninger skal der lægges vægt på, at investeringerne indebærer væsentlige begrænsninger i udledningen af forurenende stoffer

pr. produktenhed og at den nye teknologi er ressourcebesparende. Hidtil har det offentlige støttet med 30-40 mill. kr. årligt, og der er afsat knapt 50 mill. kr. årligt i fire år efter den nye miljøstøttelov.

Udover miljøstøtteordningen findes der en speciel ordning til støtte for udvikling af genanvendelsesteknologi indenfor genanvendelseslovens rammer. Her er der afsat 5 mill. årligt, men det kniber med at finde egnede projekter til støtte. Desuden findes der i Teknologirådets regi ordninger, hvorefter udvikling af »miljøvenligere teknologi« kan støttes.

Hvad skal der produceres
L/NWT må siges at være en opsamling af nogle af de progressive krav der i løbet af miljødebatten er stillet til produktionen. Udbredelsen og effekten af L/NWT vil dog i første række afhænge af om det kan »betale sig« for de private virksomheder at indføre denne mere miljøvenlige form for teknologi, hvilket vel i høj grad kommer til at afhænge af råstoffernes prisudvikling. Desuden vil udbredelsen og effekten af L/NWT afhænge af de miljømæssige krav, som bl.a. miljøbevægelsen kan få kæmpet igennem. Men stadig står de langt vigtigere miljøpolitiske spørgsmål tilbage: hvad skal produceres og hvor meget og hvordan. Og hvem skal bestemme det.

Niels Juul Busch

Deklarationen om »miljøvenligere teknologi«

På et møde d. 16. november 1979 i Geneve vedtog ECE's medlemslande en »Deklaration om »miljøvenligere teknologi«« (Declaration on Low- and Non Waste Technology and Re-utilization and Reuse of Wastes). Deklarationens formål er at beskytte miljøet og sikre en rationel anvendelse af verdens ressourcer gennem udbredelse af »miljøvenligere teknologi« (Low- and Non Waste Techno-

Blandt midler til at nå det opstillede formål nævner deklARATIONEN:

- ændringer i produktionsprocesserne, så de udnytter ressourcerne mere rationelt og nedbringer affaldsmængderne,
- udformer produkterne, så de holder længere og er lettere at reparere,
- genanvendelse af frembragte affaldsprodukter,
- erstatte anvendelsen af nye råstoffer med genindvundne råstoffer (sekundære råmaterialer), hvor det er muligt.

Deklarationen foreslår at de enkelte lande forsøger at styrke udbredelsen af L/NWT og at der på internationalt plan udveksles informationer om L/NWT. Det bemærkes dog, at man naturligvis skal respektere virksomhedernes behov for at holde oplysninger om fabrikationen hemmeligt. Desuden foreslår deklARATIONEN udvikling af metoder til vurdering af L/NWT's økonomiske, sociale og miljømæssige konsekvenser. Endelig foreslås oprettet et organ til at varetage de internationale aktiviteter på området.

Henvisninger:

- 1) »The Principles and Creation of Non-Waste Technology and Production« Proceedings of a Seminar, ECE, 1977. eller »Non-Waste Technology and Production« Proceedings of a ECE-symposium, Pergamon Press, 1978.
- 2) »Nogle oplysninger om den jord vi sammen lever på«, NOAH.
- 3) »Forureningsbekæmpelse betaler sig«, Månedsbørsen, nr. 2/1981.

301 JEPPE LASSIE HANSEN
BELLARHØJVEJ 115 ST
2720 VANLØSE

Miljøkampen

LIPKEGADE 17.3.TV
2100 KØBENHAVN Ø
U 820730

En introduktion til miljøarbejde

Nu har miljøbevægelsen eksisteret i 11-12 år, men der kommer stadig nye miljøproblemer, som man mærker i dagligdagen.

Som bevægelse må NOAH være på dupperne overfor hvad der sker, og tage nye diskussioner op hen ad vejen. Nogle af de diskussioner og holdninger, der er kommet ud af 11 års arbejde, vil vi tage op:

Konkret vil vi bl.a. komme ind på:

Hvad er miljøproblemer?

Hvad har NOAH gjort ved miljøproblemerne i tidens løb?

Hvad er en græsrodsbevægelse? (NOAH som bevægelse — forskelle på bevægelse og parti mv.).

Hvordan arbejder en NOAH-gruppe og med hvad? I det daglige, i aktioner, og på landsplan?

Hvor vil vi hen med vores arbejde? Hvad synes vi er et godt miljø, og et godt liv?

Alt efter holdets ønsker kan vi se nærmere på enkelte emner: Eksempelvis: Energibrug, genbrug, arbejdsmiljø, trafik, kommuneplanlægning, osv.

Vi forestiller os en blanding af oplæg, film/lysbilleder og gruppediskussion. Deltagelse kan blive en forberedelse til dem, der har lyst til at blive aktive i miljøarbejdet.

Mandagsaftener i efteråret (København).

Studiekredsen ledes af NOAH-aktive

— under Socialistisk Folkeligt Oplysnings Forbund.

Tilmelding: 01-26 64 68. Pris 150,- kr. deltager

